

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÇOCUKLARINI İMAM HATİP LİSESİNE GÖNDEREN ANNE BABALARIN İMAM
HATİP LİSELERİNİ TERCİH NEDENLERİ VE BEKLENTİLERİ
(Yozgat İli Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Gonca Dündar

**Ankara
Aralık, 2008**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÇOCUKLARINI İMAM HATİP LİSESİNE GÖNDEREN ANNE BABALARIN İMAM
HATİP LİSELERİNİ TERCİH NEDENLERİ VE BEKLENTİLERİ
(Yozgat İli Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Gonca Dünder

Danışmanı: Prof. Dr. Meral Uysal

**Ankara
Aralık, 2008**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Halk Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan (İmza)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

Üye..... (İmza)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza Yeri)
Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

1924 yılından itibaren Türk Eğitim sisteminin bir parçası olan İmam Hatipler bugünkü konumları itibariyle çeşitli siyasal ve ideolojik tartışmaların odağı haline gelmişlerdir. Eğitim kurumları bireyin sosyal, kültürel ve entelektüel açıdan gelişmesi için birer araç iken, İmam Hatiplerin amaç ve araç çelişkisi yaşadığı iddiası çeşitli toplumsal kesimler tarafından dile getirilmiştir. Bu çalışma, İmam Hatipleri çocukları için tercih eden anne babaların tercih nedenlerini ve beklentilerini İmam Hatip tartışmalarının bütün bileşenlerini dikkate alarak ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.

Anne babaların tercihlerini etkileyen faktörler tartışılırken, birer karar verici olarak ebeveynlerin aldıkları kararın öneminden ne derece haberdar oldukları ve çocukların yetenek ve isteklerinin ve sosyal çevrenin karar verme sürecinde ne kadar etkili olabildiği ele alınırken, İmam Hatiplilik olgusu ve nasıl zaman içinde bir kimliğe dönüştüğü üzerinde ayrıca durulmuştur. Günümüze gelene dek İmam Hatiplerin tarihsel gelişimi ve bu tarihsel gelişim sürecinde şekillenen tartışmalar anne babaların beklenti ve tercih nedenlerini tartışabilmek için bir arka plan olarak araştırmada yer almıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bilgiler detaylı bir şekilde ortaya konulurken, çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın konusunun belirlenmesinde ve her aşamasında yanımda olan ve ilgi ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Meral Uysal'a teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında gerekli kolaylığı gösteren, mülakat konusunda bana yardım eden ve fikir ve düşüncelerini benimle paylaşan ebeveynlere teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma G. DüNDAR

ÖZET

ÇOCUKLARINI İMAM HATİP LİSESİNE GÖNDEREN ANNE BABALARIN İMAM HATİP LİSELERİNİ TERCİH SEBEPLERİ VE BU OKULLARDAN BEKLENTİLERİ

Dündar, Fatma G.

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Meral Uysal

Aralık 2008, 80 sayfa

Bu araştırma bugünün koşullarında çocuklarını İmam Hatip Lisesine gönderen anne babaların İmam Hatip Lisesini tercih nedenlerini ve bu okullardan çocuklarının eğitimi ve geleceği adına beklentilerini ve bu tercihlerine etki eden faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır.

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini 2006-2007 eğitim – öğretim yılında Yozgat ilinde bir İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören 30 öğrencinin anne ve babaları oluşturmaktadır. Cinsiyet bazında verilerin incelenebilmesi için 17 kız ve 13 erkek öğrencinin anne ve babası seçilmiştir. 14 anne, 16 baba ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma yöntemi olarak derinlemesine mülakat yöntemi seçilmiş ve mülakatlar sesli olarak kaydedilmiştir. Mülakat yapılan anne babaların kendilerini rahat ifade edebilmeleri için kimliklerinin saklı tutulacağı teminatı verilmiştir. Elde edilen veriler başlıklar altında incelenmiş ve gerekli görülen yerlerde birebir alıntılar yapılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın problemi ele alınmış ve araştırmanın amacı, önemi ve kullanılan kavramların tanımları verilmiştir. İkinci bölümde, konunun tartışılması için gerekli olan tarihsel çerçeve kronolojik olarak analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde, araştırmanın bulguları ortaya konulmuş ve bulgular yorumlanmıştır. Beşinci bölümde araştırmanın sonucu ortaya konulmuş ve öneriler getirilmiştir.

Araştırmanın bulgularına dayanılarak, anne babaların çoğunluğunun, İmam Hatip Lisesini çocuklarının din görevlisi olmaları gayesinin yanı sıra çeşitli sosyal ve/veya ideolojik kaygılar güttükleri için tercih ettikleri ve çocuklarının ahlaklı yetiştirilmesi beklentisini taşıdıkları ve kız ve erkek öğrenciler bazında beklenti ve tercih nedenlerinin farklılıklar gösterebildikleri sonucuna varılmıştır. İmam Hatiplilik

olgusunun ve diğer ortađđretim kurumlarıyla ilgili ebeveynlerin sahip olabildikleri önyargıların İHL'nin seçilmesinde rol oynadığı düşünölmektedir.

ABSTRACT

THE EXPECTATIONS OF THE PARENTS WHO CHOSE İMAM HATİP HIGH SCHOOLS FOR THE EDUCATION OF THEIR CHILDREN AND THE MOTIVES BEHIND THEIR CHOICE

Dünder, Fatma G.

Master's Degree. Department of Educational Sciences

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Meral Uysal

Dec 2008, 80 pages

This study aims to reveal and analyze the expectations of the parents who chose Imam Hatip High Schools for the education of their children, and the factors that lie behind their choice in the light of the current situation of Imam Hatip High Schools.

This research is qualitative. The population of the research consisted of the parents of 30 students who attended one of the Imam Hatip High Schools in one of the districts of Yozgat. 15 male and 15 female students are chosen deliberately in order to analyze the data in terms of gender. Interview is chosen as the measurement tool for this research. Interviews with 14 mothers and 16 fathers of the students are recorded. Parents are assured that their identities will not be revealed in order that they can feel and speak comfortably. The obtained data is analyzed under different headings and the quotations are made, where necessary.

The study consists of five parts. The first part covers the problem, the aim, the importance and the definitions that are made use of. The second part covers the necessary historical and cultural background in order to analyze the subject thoroughly. The third part covers the measurement tools, the data analyzing techniques. In the fourth part, the findings of the study are analyzed and evaluated. According to the findings of the research, it has been determined that the majority of the parents' do not solely expect their children to become Imams or Koran course teachers. They can also have some social and/or ideological motives behind their decisions and having well mannered and religious children is the common answer to the question of the reason of choosing Imam Hatip High Schools. Besides, the expectations and the reasons of the choice of Imam Hatips are changeable in terms of gender. "Imam Hatip" is treated as an identity by some parents and the prejudices towards other high schools can play an important role while they are making their decisions.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
BÖLÜM	
1.GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	9
Önem	10
Sınırlılıklar	11
2.TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NİN BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ	13
Cumhuriyet Öncesi Din Eğitimi	13
İmam Hatip Mektepleri (1924–1930)	14
İmam Hatip Kursları (1949–1951)	15
İmam Hatip Okulları (1951–1972)	15
İmam Hatip Liseleri (1973-...)	17
Din Eğitimine İdeolojik Yaklaşımlar	21
3.YÖNTEM	24
Araştırmanın Modeli	24
Çalışma Grubu	24
Verilerin Toplanması	24
Verilerin Analizi	26
4.BULGULAR ve YORUMLAR	27
Demografik Özellikleri	27
Siyasi Kimlik ve Genel Tutum	29
Anne Babaların Çocuklarını İHL’ye Gönderme Gerekçeleri ve Din Eğitimi Talebi	33
Ebeveynlerin Toplum Bakışları ve İHL’lerin Bugünkü Durumuna Yaklaşımları	38
İmam Hatiplilik Olgusu ve Dayanışma Ağları	45
Ebeveynlerin İHL’nde verilen Eğitimle ve Çocuklarının Başarısı İlgili Bilinçlilik Düzeyleri	47
Ebeveynlerin Tercihlerinde Sosyal Çevrenin Etkisi	52
Pansiyon ve Burs Olanaklarının Rolü	55
Ebeveynlerin Toplumun İHL’ne Yaklaşımı Konusundaki Değerlendirmeleri	58
Toplumsal Cinsiyet ve İmam Hatipler	59
Aile İçi İletişim Konusunda Ebeveynlerin Yaklaşımları	64
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
Sonuçlar	67
Öneriler	70
KAYNAKÇA	72

EKLER	78
Ek 1 Ebeveyn Görüşme Formu ve Sorular	78
Ek2	80

BÖLÜM I

Giriş

Bu bölümde, problem durumuna, amaçlara, araştırmanın önemine, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince medreselerin kapatılması ve sonrasında da tarikatların yasa dışı ilan edilmesinin ardından, İmam Hatip Mektepleri “din görevlisi” yetiştirme amacıyla 1924 yılında açıldı. Bugüne kadar olan tarihsel arka planı göz önüne alındığında; İmam Hatip adı altındaki okul türünün kuruluşundan bu yana zaman zaman varlık amacının sorgulandığı ve tarihi boyunca birkaç kez kapatıldığı ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin mesleki anlamda elde ettikleri özelliklerin sıkça tartışıldığı anlaşılmaktadır. İmam Hatiplerin tartışılmasında temel etkenin, verilen eğitimin Laiklik ilkesiyle çelişmesi kuşkusunun toplumun bir bölümünce duyulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Bozan ve diğerleri, 2004). Özellikle 90’lı yıllarda İmam Hatiplerde meydana gelen öğrenci yığılmasının, bir meslek lisesinden çok “din eğitimi veren genel lise” eğilimini gözler önüne serdiği ve bu okullara karşı duyulan endişeyi artırdığı sanılmaktadır.

Öğrencinin okul seçimi söz konusu olduğunda, toplumun en küçük birimi olan aile önemli bir yer tutmaktadır. Anne ve babalar çocuklarının eğitim ve gelişim sürecinin doğal üyeleridir ve insanın yaşam boyu seçme özgürlüğünün olmadığı en önemli şey ailesidir. Aile kurumunun birey üzerindeki etkisinin ne derece kalıcı ve biçimlendirici olduğu düşünülürse, aile kavramının önemi daha iyi anlaşılacaktır (Yavuzer, 1993). Bireyin hayatının kilometre taşlarından biri, belki de en önemlisi olan öğrenim hayatıdır ve bu sürece yön veren en

önemli faktör anne babalardır. Okul seçiminde kuşkusuz en önemli rol onlara düşmektedir. İmam Hatip Liseleri meslek liseleridir ve gönderilen öğrencilerin meslek sahibi olması beklentisiyle gönderilmesi beklenir ancak bugüne dek yapılan araştırmalar bu okullara gelen öğrencilerin öncelikli gönderiliş sebeplerinin mesleki kaygılardan çok çeşitli sosyal, siyasal ve kültürel sebeplerden kaynaklandığını göstermiştir. (Bozan ve diğerleri, 2004; Cebeci, 1994; Altunsaray, 2000). Dahası, meslek liselerinin tümünü içine alan üniversiteye girişte uygulanan katsayı uygulaması İmam Hatiplerde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğrenime devam etme olanağını kendi alanları dışında oldukça zorlaştırmıştır.

Cebeci (1993) tarafından *İmam Hatip Liselerinden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri* başlıklı araştırma, Altunsaray (2000) tarafından hazırlanan tez çalışması ve ayrıca TESEV bünyesinde 2004 yılında yapılan *İmam Hatip Liseleri Efsaneler ve Gerçekler* adlı araştırma bu okullara gelen öğrencilerin çok azının din adamı olmak istediğini ortaya koymaktadır. Bütün bunların ışığında, İmam Hatip Liselerini anne babaların hangi gerekçelerle tercih ettikleri ve bu okullardan çocuklarının eğitimi ve geleceği adına ne bekledikleri tartışılması gereken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

İHL öğrencilerinin yerleştikleri fakültelere ilişkin bir araştırma Cebeci tarafından 1993 yılında yapıldı. Araştırma için 1993 yılında Sakarya, Zonguldak, Ereğli ve Karasu'daki İmam Hatip Liselerinde anket yapıldı. Ankette öğrencilere "Niçin İmam Hatip Liselerini tercih ettiniz?" sorusu yöneltildi. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin yüzde 71'i "Dini bilgileri daha iyi öğrenmek için", yüzde 15'i "Ailem istediği için", yüzde 9'u "Din görevlisi olmak için", yüzde 5'i "Başka nedenler sebebiyle" geldiklerini belirtmişlerdir. Cebeci araştırmasında 1986, 1987 ve 1988 yıllarında İHL mezunlarının üniversitelerde yerleştikleri programları inceledi. Cebeci'nin araştırması incelendiğinde, İlahiyat Fakülteleri, İHL mezunlarının çoğunlukla yerleştikleri fakülteler olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, Eğitim Yüksek Okulları ve Eğitim Fakültelerine yerleşen İHL mezunlarının toplamı İlahiyat Fakültelerine yerleşenlerden daha fazladır. Her üç yılın rakamları, İHL

mezunlarının çoğunlukla öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullara yerleştiklerini göstermektedir. (Cebeci, 1993).

Türkmengül (1998) yaptığı çalışmasında Bursa ve civarındaki 9 ilçede 1993-1994 öğrenim yılında 500 İHL öğrencisiyle saha araştırması yapmıştır. Öğrenciler “Niçin İHL’ne geldiniz?” sorusuna yüzde 72.4 oranında “Bir lise eğitiminin yanında dini bilgiler de veriliyor.” cevabını vermişlerdir.

Yıldız (1999) tarafından 1995-1996 yılında Bursa ve ilçelerindeki 14 İHL’de 565 öğrenciyle benzer bir araştırma yapıldı. Araştırmada, öğrencilerin yüzde 83.93’ü İHL’nde öğrenim görmekten memnun olduklarını belirtip, bunun gerekçesinde ise yüzde 69.57 oranında “Bir lise eğitiminin yanında dini bilgiler de veriliyor” yanıtını vermişlerdir.

Altunsaray (2000) hazırladığı tez çalışmasında 1998–1999 öğretim yılında Ankara’daki 7 İHL’nde 379 öğrenci ile anket yaptı. Araştırmanın bulguları ışığında, “Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı dinlerini daha iyi öğrendikleri için bu okulu talep ettiklerini belirtmişlerdir.” sonucuna ulaşılmıştır.

İHL mezunlarının istedikleri fakülteleri tercih etmesine karşı bir ciddi itiraz 1990 yılında Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği’nden (TÜSİAD) geldi. Dernek tarafından Zekai Baloğlu’na hazırlatılan “Eğitim Raporu”nda, 1988 yılında İHL mezunlarının üniversite tercihleri ve yerleştikleri bölümler ayrıntılandırıldı. Baloğlu sonuç olarak, İHL mezunlarının İlahiyat Fakülteleri yerine, öncelikle üniversitelerin hukuk ve kamu yönetimi bölümlerine yöneldiğini saptadı.

Yukarıdaki beş araştırmanın sonuçları ışığında, İHL’ne yönelişte, lise eğitimine ek olarak dini bilgiler alma isteğinin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

İmam Hatip Liseleri din eğitimi ile ilgili tartışmaların bileşenlerinden belki de en önemlisidir. Bu konudaki tartışmalar, başta Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi’nin 18. maddesi ve bazı uluslar arası insan hakları konusunu içeren

hukuki metinlerdeki din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili maddelere de dayandırılmaktadır.

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin uluslararası sözleşme madde 13/1:

Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler, eğitimin, insanın kişiliğinin ve onur duygusunun tam olarak gelişmesine yönelik olacağı ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı güçlendireceği hususunda mutabıktırlar. Taraf Devletler, ayrıca, eğitimin, herkesin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılmasını sağlayacağı, tüm uluslar ve tüm ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayışlı, hoşgörü ve dostluğu geliştireceği ve Birleşmiş Milletler'in barışın korunmasına yönelik faaliyetlerini güçlendireceği hususlarında mutabıktırlar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1. Protokol Madde 2 şöyledir:

Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılması haklarına saygı gösterir.

Yukarıdaki metindeki ebeveynin çocuklarını kendi dini inanç ve felsefesine göre yetiştirme hakkının olduğu açıkça ifade edilmiştir. Ailenin hem psikolojik, hem de pedagojik, hem de sosyolojik öneminin yanında, çocuğa dini formasyon kazandırılmasında da en önemli faktör olduğu bilinmektedir. Anne-babanın dini ve felsefi inançlarına saygı gösterme, Avrupa İnsan Hakları Mahkeme ilkelerine göre, “kabul etme” veya “dikkate alma” dan daha öte bir anlam ifade etmekte ve Devlete pozitif bir yükümlülük yüklemektedir. Bu bağlamda, söz konusu madde, Devlet'in eğitim ve öğretimle ilgili görevlerinden her biri açısından geçerli olup, bütün Devlet eğitim programı içinde, ister dini ister felsefi olsun, anne-babaların inançlarına saygı duymayı gerektirmektedir. Devletin eğitim ve öğretimle ilgili görevleri kapsamına eğitim sisteminin genel olarak denetimi ve dolayısıyla disiplin konuları da dahildir. (Barolar birliği, 2000). Bu bağlamda, anne babaların inançlarına saygı duymanın toplumun geleceğinin teminatı olan çocukların yetiştirilmesindeki sorumluluğu,

ebeveynlerin aldıkları kararlardaki farkındalık düzeylerini göz ardı ederek, tamamen anne babalara bırakmak anlamına gelip gelmediğinin tartışılması gerektiği düşünülmektedir. Bu hakkın sınırlarının tam olarak tanımlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de eğitim sistemi içerisinde dinin yeri sürekli tartışma konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu tartışmalar iki açıdan değerlendirilebilir. İlk olarak, dinin ve dolayısıyla din eğitiminin önemli bir problem alanı olmasıdır. Diğeri ise Türk insanının yaşadığı sekülerleşme sürecine rağmen dine verdiği önemin devam etmesidir. (Bozan ve diğeri, 2004). Meslek lisesi statüsünden çok din ve devlet ilişkisi çerçevesindeki tartışmaların odağı haline gelmesinin sebeplerinden birisinin de bu noktaya dayandığı düşünülmektedir.

Ülkemizde din eğitimi ve öğretimi Anayasa ve yasaların teminatı altında yapılmakta olup, yasal dayanakları şunlardır: 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun 4.maddesinde:

Milli Eğitim Bakanlığı, dini bilgiler konusunda yüksek uzmanlar yetiştirmek üzere üniversitede bir İlahiyat Fakültesi kuracak ve [ayrıca] imamlık ve hatiplik gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesiyle görevli memurların yetişmesi için de ayrı okullar açılacaktır.

1982 Anayasası’nın 24. Maddesinde:

... din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır...

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 12. Maddesinde:

Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlâk öğretimi ilkökul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır...

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32. Maddesinde:

İmam-Hatip Liseleri İmamlık, Hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan orta öğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır...

Din eğitimi ve öğretiminde söz konusu olan kavramlara ve Cumhuriyet'in başlangıcından itibaren din eğitiminin dayandığı temel dayanaklara kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de Cumhuriyet tarihi boyunca dinin devlet, eğitim, toplum ve birey hayatında yerinin ne olması gerektiği konusu sık sık gündeme gelmiştir. Dinle ilgili bu arayış ve tartışmaların önemli bir yönünü de okullarda din eğitiminin nasıl olması gerektiği şeklindeki arayışlar içermektedir. Bu konuda Türkiye oldukça zengin bir deneyime sahiptir. Okullarda din derslerine hiç yer vermemekten, seçmeli olarak ders olmasından nihayet zorunlu ders haline gelmesine kadar farklı seçenekler denenmiştir.(Bozan ve diğerleri, 2004).

1923 yılında kurulan ve o günden, bu güne dek çeşitli tartışmaların odağında yer alan ve çok yönlü ve karmaşık sorunlarla siyasal gündemde önemini koruyan İmam Hatip Liseleri de din eğitimi ve öğretimi sürecinin en önemli parçalarından birisidir. Şüphesiz demokratik bir toplumda din eğitiminin ilgili toplumsal taraflar tarafından tartışılıp eleştirel değerlendirmelerde bulunulması normal olabilir. Ancak bu tartışma ortamına çoğu zaman bilimsellikten daha çok ideolojik duruşların din ve din eğitimi konusundaki pozisyonlarının etkin olduğu görülmektedir. Din öğretimi konusunda insanları bilimsel olmayan, pedagojik bir sistemi bulunmayan, düzensiz, gelişigüzel yollara sevkmemek için ve din eğitimi ihtiyacın en uygun şekilde ve resmi yollarla karşılanması zorunluluğu dolayısıyla açılan İmam Hatip Liselerinin bu ihtiyaca ne ölçüde bugün cevap verdiği ve bugün ne işlev gördüğü siyasal gündemde hep tartışma konusu olmuş ve olmaya da devam edecek gibi gözükmektedir.

Din eğitimi tartışmaları Türkiye’de dinin birey, toplum, eğitim gibi alanlarda yerinin ne olduğu ve ne olması gerektiği konusuyla da ilgili olduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile ülkelerin din eğitimi politikaları, o ülkede bireyin ve devletin hayatında dinin konumundan bağımsız değildir. Son zamanlarda ise Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik süreci ile irtibatlı olarak din eğitimi tartışmalarına AB boyutunun da eklendiği gözükmemektedir. Tüm farklılıklara rağmen, Avrupa ülkeleriyle paylaşılan bazı ortak özellikler vardır. Birçok ülkede din ile ilgili dersler zorunlu veya seçmeli olarak okutulmaktadır. Örneğin, “din eğitimi” Avrupa ülkelerinden Avusturya, Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan ve İrlanda’da zorunlu, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya’da seçmeli olarak okutulmaktadır. “Dinler hakkında eğitim” ise Danimarka, İngiltere ve İsveç’te zorunlu olarak yapılmaktadır. Arnavutluk, Fransa, Karadağ ve Makedonya’da ise okullarda din dersi olmayıp, “dinler hakkında Eğitim” başka dersler içinde verilmektedir. Bununla beraber, birçok ülke, vatandaşları arasında inançlar, değerler ve yaşama şekillerinin farklılaştığını ve çoğulculuğun arttığını gözlemlemektedir. (Bozan, 2007; Aydın, 2001).

Araştırmalar, Türkiye’de dini bilgiler ilköğretim ve diğer ortaöğretim kurumlarında sınırlı düzeyde öğretildiği için, çocuklarının daha çok din eğitimi almasını isteyen ebeveynlerin, din görevlisi yetiştirmek üzere açılmış olan İmam-Hatip Liselerini daha iyi dini bilgi ve ahlâki değerler kazandırdığı iddiasıyla seçtikleri sonucuna varmışlardır. Bu konuda yapılan çalışmalara ve araştırmalara göre, halkın büyük çoğunluğu din görevlisi olması için değil, dini bilgilerini yeterli düzeyde öğrenmesi için çocuklarını İmam Hatip Lisesine göndermektedir. (Bozan ve diğerleri, 2004; Cebeci, 1993; Altunsaray, 2000). Ancak meslek lisesi kapsamında bulunan bu okulun temel gayesi çağdaş, aydın ve nitelikli din adamı yetiştirmektir. Toplumda her zaman bilgisizlik temeli üzerine yerleşme ihtimali gösteren batıl inanç, hurafe ve zararlı dini saplantıların önlenmesi için dini hizmetlerde görev alacak elemanların bilgili, kültürlü, her yönüyle iyi yetişmiş nitelikli insanlar olması hayati önem taşımaktadır. Ancak meslek lisesi kapsamında din adamı ihtiyacını karşılamak için açıldığı öne sürülen İHL’nde bir yandan öğrenci mevcudu azalırken bir yandan da kız öğrencilerin oranı yükselmektedir. (Cebeci, 2003). Ancak, İslam

dinine göre kadın İmam olamayacağına ve bayanların din görevlisi olarak sınırlı bir istihdam alanına sahip olduğuna göre kız çocuklarının bu okullara gönderilmesinin ardında yatan etkenlerin sorgulanması gerektiği düşünülmektedir.

Bütün meslek liselerini ilgilendiren Katsayı uygulaması nedeniyle, İmam Hatip Lisesi mezunlarının da yüksek öğretimde öğrenim görecekları alan din görevliliğiyle sınırlandırıldığından öğrenci kalitesi dramatik bir şekilde düşmektedir. Bu durumdaki bir eğitimden gelen elemanların din görevlisi olarak istihdam edilmesi, Türkiye'deki dini anlayışın ve dini hayatın gelişmesine olumlu bir katkı sağlamasının zor olabileceği hatta bir dizi olumsuzlukları beraberinde getirebilir. (Kara, 2005). Sağlıklı bir toplum yapısı için, din görevliliğinin, yeterli donanıma sahip olmayan kişilere bırakılmayacak kadar önemli bir konum olduğunun göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir.

Yıllardır toplumsal tartışma konusu olan ve son zamanlarda derinleşen ve sorunlar yumağına dönüşen din eğitimi meselesi tek boyutlu bir hadise değildir. Sorunu sadece İmam Hatip meselesine indirgemeyip sosyal yapı ve yönetim sistemi içinde din eğitimi gerçeğini bütün parçaları ile birlikte çözüme kavuşturma ihtiyacı vardır. (Bozan, 2007). İmam Hatiplerin tek sorunu Üniversiteye Giriş Sınavında uygulanan katsayı farklılığı değildir. Katsayının varlığı ya da yokluğu, hakkında çok konuşulup tartışılan, ideolojik ve politik polemiklere ve çatışmalara konu olan İHL'nin din eğitimi, meslek eğitimi, din-devlet ilişkileri, temel hak ve özgürlükler gibi farklı alanları ilgilendiren karmaşık bir sorun olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. İHL'nin dünkü ve bugünkü durumunun herkes için sorun oluşturduğu kabul edilmesi ve İHL sorununun, Türk eğitim sisteminin temel sorunlarından yalnızca biri olarak görülmesi, eğitim sistemimizin yapılandırılması bağlamında ele alınması; İHL sorununun toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal ve eğitsel boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. İHL ile ilgili atılacak adımların sadece öğrencileri değil çok geniş kitleleri yakından ilgilendirdiğinin göz önüne alınmasının önemli olduğu sanılmaktadır. (Bozan ve diğerleri, 2004). Kuruluşundan bu yıla kadar 2 milyon kişinin İHL sıralarından geçtiği

bilinmektedir. Bunun, İmam Hatiplerin geniş kitleleri ilgilendiren bir kurum olduğunun ve ilgili tartışmaların yalnız marjinal bir kesimi ilgilendiren konuları içermediğinin göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Öğrencinin okul seçiminde ailenin oynadığı rol düşünüldüğünde, hangi kriterlerin göz önüne alındığının ve aslında hangi kriterlerin göz önüne alınmasının gerektiğinin tartışılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle İHL söz konusu olduğunda, ebeveynlerin dini tutumlarının ve siyasal duruşlarının büyük bir rol oynayabileceği sanılmaktadır. Mezun olan öğrenciler için istihdam alanının sınırlı olmasına ve yükseköğretime devam olanağının alan dışında neredeyse olanaksız olmasına rağmen ebeveynlerin bu okulları tercih nedenleri ilgi çekicidir. Ebeveynleri İmam Hatip Lisesini seçmeye güdüleyen faktörler nelerdir? Din eğitimi adına beklentileri nelerdir? Bu beklentiler ne oranda karşılanmaktadır? İmam Hatiplilik olgusu bu tercihte ne kadar etkilidir? Ebeveynleri güdüleyen faktörler arasında çeşitli ideolojilerin payı ne kadardır? Ebeveynler çocuklarının aldıkları eğitim konusunda düşünceleri nelerdir? İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin anne babalarının İmam Hatip Liselerini tercih nedenleri ve bu okullardan beklentileri bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Çocukları için İmam Hatip Lisesini ortaöğretim kurumu olarak seçen anne babaların beklentilerinin ve bu okulları tercih nedenlerinin değerlendirilmesinin yapılmasının istendiği bu araştırmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ebeveynin sahip olduğu tutumlar ve varsa kendini yakın hissettiği ideolojik görüş bu okulu tercih etmesinde ne derece etkilidir? Ebeveynlerin demografik, ekonomik ve kültürel özellikleri nelerdir ve bunların okul seçiminde etkileri nelerdir?
2. Ebeveynlerin ne kadarı İHL mezunudur ve “İmam Hatiplilik” olgusu okul seçiminde ne kadar etkilidir? Ebeveyn okul seçiminde cinsiyet ayrım yapmakta mıdır? Yalnız kız çocuklarını ya da yalnız erkek çocuklarını mı İHL'ne yönlendirmektedir?

3. Çocuğun ilköğretimdeki başarı düzeyi yönlendirmede ne kadar etkilidir? Kız öğrenciler söz konusu olduğunda, başörtüsü olgusu ne kadar etkindir?
4. Ebeveyn din eğitimi adına İHL'nden ne beklemektedir ve beklentilerinin ne ölçüde karşılandığını düşünmektedir? Çocuk kendi alacağı eğitim üzerinde ne kadar söz sahibidir? Ebeveynler çocuklarını din eğitimi almaları ve/veya din adamı olmaları için mi İHL'ne yönlendirmişlerdir?
5. Kırsal kesimde yaşayan ebeveynlerin İHL'ni tercih etmelerinde pansiyon olanağı ve sağlanabilecek diğer olanaklar ne kadar etkilidir? Sosyal çevrenin İHL'nin seçilmesinde etkisi var mıdır? Ebeveynler, toplumun İHL'ni nasıl ele aldığını düşünmektedirler?
6. Ebeveynlerin bu okul mezunlarının istihdamı hakkında düşünceleri nelerdir? Üniversiteye giriş ve alan tercihi konusunda ebeveynler ne kadar bilgi sahibidir?
7. Ebeveyn okul seçimiyle çocuğunun geleceği arasında nasıl bir bağ kurmaktadır? İHL üzerine yapılan tartışmalar konusunda düşünceleri nelerdir?
8. İHL'nde öğrenim gören erkek öğrencilerin ve kız öğrencilerin demografik özellikleri farklılık göstermekte midir? Varsa cinsiyet açısından bu farklılık neden kaynaklanmaktadır? Kız ve erkek öğrenciler arasındaki olası demografik farklılıklar ebeveynlerin beklentileri üzerinde bir değişme yaratmakta mıdır?

Önem

Bu çalışma ele aldığı sorunu tüm bileşenleriyle ortaya koymayı değil, bir bölümüyle tartışmayı hedeflemiştir. Çalışmanın amacı ÖSS sistemi, katsayı uygulaması, meslek liselerinin sorunları, cinsiyet eşitsizliği, istihdam sorunu, İmam Hatip Liseleri hakkında farklı düşünceler ve farklı kesimlerin bu konuda düşündükleri değil bütün bunların ışığında ebeveynin bir karar verici olarak İmam Hatip Liselerini tercih sebepleri ve beklentileridir.

Can Parker'in (2004) TESEV'in araştırmasının ön sözünde de belirttiği gibi, bugün alt gelir gruplarındaki ailelerin bile birincil kaygıları çocuklarının iyi bir eğitim almasıdır. Eğitim ancak toplumsal birlikteliği pekiştiren bir dayanışma

kültürü içinde gerçekleştiği takdirde, o ülkeye yararlı olmaktadır. Türkiye de küreselleşme ve AB'ye katılım sürecinde bu gelişmelerin baskısı altında ezilen ve hızla çare üretmesi gereken ülkeler arasında bulunmaktadır. Ancak eğitimin yıllardan beri bir yönetim aracı olarak kullanılması, nitelik zafiyeti sorununu kalıcı hale getirmekle kalmayıp; sosyal alanda da ayrışmalara neden olmaktadır. Eğitimin ideolojik bir araç olarak görülmesi ve iktidar alanını pekiştirmek üzere kullanılması, farklı toplumsal kesimlerin okul sistemi üzerinden birbirini dışlayan bir mücadele üretmeleri noktasına kadar gidebilmektedir. İmam Hatip Liseleri konusu bu durumun açık bir örneği konumunda bulunmaktadır.

Bu çalışma İmam Hatip Liselerine çocuklarını gönderen ebeveynlerin konuyu ele alış biçimlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Böylece meselenin içinde var olan bir kesimin tutumu sergilenecektir. Bu çalışmanın İHL'ni içine alan tartışmaların içinde göz ardı edildiği düşünülen bir kesimin konu hakkındaki düşüncelerini dile getireceği umut edilmektedir. Bugüne dek yapılan araştırmalar göz önüne alındığında araştırmaların daha çok öğrenci merkezli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, ortaöğretim çağındaki bir öğrencinin okul seçimini tek başına yapamayacağı bilinmektedir. Öğrencilerin anne babalarının okul seçimini hangi kriterlere göre yaptıklarının incelenmesi gerektiği düşüncesi araştırmanın yapılmasında önemli rol oynamıştır. Ebeveynlerin taleplerinin ve onları güdüleyen faktörlerin değerlendirilmesinin yapılacağı bu araştırmanın genelde din eğitimi özelde ise İmam Hatiplerle ilgili yaklaşımlara başka bir boyut ekleyeceği ve mesleki eğitim ile ilgili ilkelerin sorunun çözümünde nasıl kullanılabileceğine dair bir bakış açısı geliştirilebileceği umut edilmektedir. Araştırma, ayrıca, belirli bir yetişkin kesimin çocuklarının eğitimi ile ilgili kararlar alırken, okulla ilgili bileşenlerini önemsedikleri ve hangilerini göz ardı ettiklerini ortaya koymasından önemli görülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın çalışma grubu 2006-2007 öğretim yılında Yozgat iline bağlı ilçelerden birinde İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin

ebeveynleriyle sınırlıdır. Bu nedenle sonuçlar bütün İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerine genellenemez. Araştırma amaçta yer alan sorularla sınırlıdır.

BÖLÜM II

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Cumhuriyet Öncesi Din Eğitimi

Cumhuriyet öncesinde Osmanlı toplumundaki "din adamı" ihtiyacını medreseler karşılıyordu. Osmanlı'da eğitim sektöründe ana hatlarıyla üç çeşit okul bulunmaktaydı. Bunlar; medrese, mektep ve yabancı okullardı. Medrese en eski ve din eğitimi ağırlıklı bir eğitim kurumudur. Tanzimat sonrası din adamlarının nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusu, Osmanlı'nın son dönemlerinde tartışılmaya başlanmış ve bu tartışmalar Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar devam etmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasından hemen önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim sisteminin dünya görüşü "iyi bir müslüman birey yetiştirme" temeli üzerine oturtulmuştu.(Özcan, 2004; Akyüz, 1997).

Medresenin devletin ve toplumun ihtiyaç duyduğu insanı yetiştirmede yetersiz kalması ve eğitimdeki modernleşmeye paralel olarak yeni bir okul çeşidi ortaya çıkmıştır. Bu da mekteptir. Mektep batılı anlamda bir eğitim kurumudur ve Cumhuriyet dönemi okullarının esasını teşkil etmiştir. Eğitim din ağırlıklı değildir ve seküler dersler (matematik, fen, tarih vb.) ön plandadır. İslamla ilgili olarak genelde "İlmihal" ve "Tecvid" adlarında dersler okutulmaktadır. Yabancı okullar ise o zaman güçlü olan İngiltere, ABD, Fransa, Almanya vb. devletlerin desteği ile Osmanlı topraklarında açılan yabancı eğitim kurumlarıdır. Şüphesiz bu farklı eğitim kurumlarının eğitim anlayışları ve dünyaya bakışları birbirinden farklıdır (Ayhan, 1999).

1913'de İmam Hatip yetiştirmek üzere açılan ve daha sonra "Medresetü-l Vaizin" ile birleştirilerek "Medresetü-l İrşad" adını alan "Medresetü-l Himmeti ve Hutaba" bugünkü İmam Hatip Liseleri'nin kökeni olarak kabul

edilmektedirler. Bu okullar ömürlerini Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na kadar sürdürmüşler (Bozan, 2004).

İmam Hatip Mektepleri(1924-1930)

Türkiye'de dini eğitimin durumu 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile şekillenmeye başlamıştır. 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ülke genelindeki tüm eğitim ve öğretim kurumlarının, bütçeleriyle birlikte Maarif Vekaleti'ne bağlanmasını öngörmüştür. Tümü yedi madde olan kanunun 4.maddesi ise din görevlisi eğitimini düzenlemiştir.

Laikliği yeni benimseme aşamasında olan bir toplumda nitelikli din eğitiminin gerekliliğine inanan Mustafa Kemal Atatürk, medreselerin yerine dört sınıflı 29 adet İmam Hatip Okulu açmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda öngörülen okullar "İmam Hatip Mektepleri" adı altında 1924'de 29 merkezde açıldı. Bir yıl sonra imam hatip sayısı 26'ya, iki yıl sonra 20'ye, üç yıl sonra da ikiye düştü. 1929-30 öğretim yılında ise son kalan imam hatip okulları da kapatıldı. İmam Hatip Mektepleri, 4 yıllık bir okul olarak planlanmıştı. İki yıl içinde 20'ye, 1926-1927 yılında ise Kütahya, İstanbul dışındaki okullar kapatılarak 2'ye kadar düşürüldü. 1931-1932 ders yılında ise bunlar da kapatılarak, İmam-Hatip Mektepleri tamamen kapatıldı (Akyüz, 1997).

Bu mekteplerin kapatılma gerekçesi genel olarak öğrenci ilgisinin azlığı olarak bilinse de, Ayhan, 1999'da yayımlanan "Türkiye'de Din Eğitimi" isimli kitabında asıl gerekçenin "Mektebin lise kısmının açılmayışı, yalnız dört yıllık bir orta mektep seviyesinde kalmış olması, mezunlarının istihdam alanlarının olamayışı ve bu mektepleri bitirip imam olanlara verilen maaşların düşük düzeyde kalması" olduğunu belirtmektedir. Ayhan, harf inkılabı ve laikliğin tesisi için yapılan uygulamaları da mekteplere ilgisizliğin sebepleri arasında göstermiştir. Büyük bir hızla açılan İmam Hatip Mektepleri yine aynı hızla öğrenci sayısının kademeli olarak düşmesi nedeniyle kapatılmıştır. Bu dramatik düşüşün nedeninin, mezun öğrencilerin istihdam beklentilerine cevap bulamaması olabileceği düşünülmektedir.

İmam Hatip Kursları (1949-1951)

İmam Hatip Mektepleri'nin kapanmasının ardından aynı nedenlerle Darülfunun bünyesindeki İlahiyat Fakülteleri de kapandı. İmam Hatip Mektepleri'nin kapatılmasının ardından 1948'e kadar din eğitimi ve öğretimi Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Kuran Kursları tarafından verilmiştir. (Ayhan, 1999).

Çok partili hayata geçilmesinin ardından din eğitimi, iktidar partisi CHP'nin de gündemine geldi. Bu konuda 1947'de yayınladığı bir tebliğ "Din Bilgisi Dershaneleri" açılmasını öngörüyordu. (Selamet Mecmuası, 1947). Ancak bu niyet uygulamaya geçirilmedi. İkinci önemli tebliğ 21 Mayıs 1948 tarihli Ulus Gazetesi'nde yayınlandı. Yine CHP Divanı'na ait tebliğde, "Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurslar açılması ve buraya ortaokul mezunlarından askerliğini yapmış kimseler alınması suretiyle memleket ihtiyacını karşılamak üzere din hizmetlerini göreceklemanların yetiştirilmesi prensibini tespit eden önerenin çoğunlukla kabul edildiği" yer aldı. (Öcal, 1994).

15 Ocak 1949 tarihinde önce İstanbul ve Ankara, daha sonra da Afyon, İzmir, Isparta, Kayseri, Kastamonu, Adana, Trabzon ve Urfa'da 10 ay süreli İmam Hatip Kursları açıldı. (Reed, 1991). Bu kurslardan 1949 yılı sonuna kadar 50 kişi mezun oldu. Daha sonra kurslar iki yıla çıkarıldı ve meslek okulu mezunlarının da bu kurslara gitmesine olanak verildi.

İmam Hatip Okulları (1951-1972)

1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti, seçim öncesinde vaat ettiği İmam Hatip Okullarını, iktidarının birinci yılında açtı. Dönemin DP'li Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri konu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "İmam Hatip Okulları açılması zaruretine kaniyiz. Çünkü, Türk Milleti'ne hitap edecek olgun, kültürlü, hatip ve imamların yetiştirilmesini arzu ediyoruz." (Cumhuriyet, 3 Ocak 1951).

10 Ekim 1951 sayılı Müdürler Komisyonu kararıyla ilkokula dayalı birinci devresi dört, ikinci devresi üç yıl olan ve bir bütün teşkil eden yedi yıl süreli İmam Hatip Okulları yedi il merkezinde açıldı. Bu iller Ankara, İstanbul, Adana, Konya, Isparta, Kayseri ve Maraş'tı İmam Hatip Okullarının sayısının artması ve mezunlarının devam etmesi amacıyla 1959 yılında "Yüksek İslam Enstitüleri" açıldı. Okullardaki meslek dersleri ile kültür dersleri arasındaki oran "yüzde 40 meslek dersi/yüzde 60 kültür dersleri" şeklindeydi. (Ayhan, 1999).

İmam Hatip Okulları mezunları, fark derslerini verdikleri takdirde başka üniversitelere girme hakkına da sahiplerdi. Menderes hükümetleri döneminde öğrenci sayıları artarak büyüyen İmam Hatip Okulları 1961 darbesinin ardından iki defa kapatılma ihtimaliyle karşı karşıya geldi. 2. Cemal Gürsel Hükümeti döneminde (5 Ocak 1961-20 Kasım 1961) "Milli Eğitim Planının Hazırlığı ile ilgili komisyon"un bazı üyeleri tarafından İmam Hatip Okulları'nın tasfiyesi teklif edilmiş, ancak komisyonun diğer üyeleri buna karşı çıkmışlardır. (Milli Eğitim Planının Hazırlığı ilgili Komisyon Raporu, 1960).

1961'de toplanan "Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Komitesi Raporu'nda ise mevcut 19 İmam Hatip Okulundan 15 tanesinin kapatılması veya "köy dini memurları okulları" haline getirilmesi teklif edilmiştir. (Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Raporu, 1961). Ancak bu teklif uygulanmamıştır. 10. İnönü Hükümetinin Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem'in İmam Hatip Okulları'na bakışını özetleyen sözleri ise 16 Ekim 1963 tarihli *Yeni Sabah* Gazetesi'nde yer almıştır: "Ben bu makamda kaldığım müddetçe İmam Hatip Okulu açılmayacaktır. Bu sandalyeden düşeceğimi bilsem dahi İmam Hatip Okullarının açılmasına müsaade etmeyeceğim. Sekiz bölgenin dışındaki İmam Hatip Okulları kapatılacaktır." Bakan Öktem döneminde yeni İmam Hatip açılmamış, ancak kapatılan da olmamıştır. 1963-64 öğrenim yılında İmam Hatip Okullarına ilk defa parasız yatılı öğrenci alınmaya başlanmıştır.(Bozan ve diğerleri, 2004; Özcan, 2004).

1973 yılında 1739 sayılı yasa olarak bilinen Milli Eğitim Temel Kanununun 32.maddesi o güne kadar İmam Hatip Okulu olarak anılan okullara İmam Hatip Lisesi adını verdi:

İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

2008 Türkiye'sinin de aynı nedenlerle tartışma konusu olan İHL mezunlarının üniversite yönelimleri daha o tarihte TBMM'de tartışma konusu olmuştu. Hükümet tarafından TBMM'ye sunulan yasa tasarısında 31. Madde de şu ifade vardı:

"...İmam Hatip Okullarını bitirenler, bugün olduğu gibi kendi alanlarında yüksek öğrenime geçebileceklerdir." (Ayhan, 1999).

İmam Hatip mezunları sadece ilahiyat fakültelerine veya kendi alanlarıyla ilgili yüksek öğretim kurumlarına devam edebileceklerdi. Oysa yasa maddesi TBMM Genel Kurulu'nda 32.Madde haline dönüştü ve yüksek öğretime geçiş, ilgili alanla sınırlı olmaktan çıktı. Böylelikle İmam Hatip Okullarının hem ismi değişti, hem de mezunlarına üniversite kapıları açıldı. Yasayla birlikte, diğer liselerin edebiyat kolu mezunlarının girdikleri bölümlere İHL mezunları da girme hakkını elde etmiş oldular.

İmam Hatip Liseleri (1973-...)

İHL mezunları üniversite hakkını elde etmişti ama okulların orta kısmı kapalıydı. Fakat bu durum da uzun sürmedi. 26 Ocak 1974 tarihinde kurulan CHP- MSP koalisyon hükümeti programlarında şu vaatte bulunmuştur: "Meslek okullarının orta kısımları öncelikle açılacak, meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve yüksek okul giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır. Halk yardımıyla yapılıp da bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan okul binaları yapılış maksatlarına uygun olarak bir an önce hizmete açılacaktır." (Bozan ve diğerleri, 2004).

Çok geçmeden İHL'nin orta kısmı yeniden açıldı. Necmettin Erbakan liderliğindeki MSP (Milli Selamet Partisi) döneminde, iki yıl önce dört yıla indirilmiş olan İHL, yeniden ilkokula dayalı hale getirildi ve süresi yedi yıla çıkarıldı. Yaklaşık on aylık hükümet döneminde 29 yeni İHL faaliyete geçti. Böylece İHL sayısı 100'ü geçerek 101 oldu. Bu hükümetin ardından Türkiye, Milliyetçi Cephe (MC) hükümetlerine tanıklık etti. Birinci MC (31 Mart 1975-21 Haziran 1977) ve ikinci MC (21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978) hükümetleri yaklaşık olarak 3 yıl 9 ay görev yaptı. AP (Adalet Partisi) Genel Başkanı Süleyman Demirel başkanlığındaki ilk MC'de MSP (Milli Selamet Partisi), MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) ve CGP bulunuyordu. İkinci MC'de ise CGP yoktu. Bu dönemde 230 yeni İHL açıldı. İkinci MC'nin sonuna gelindiğinde ülkedeki İHL sayısı 334'e ulaştı. 2007-2008 öğrenim yılındaki İHL sayısı düşünülürse okulların yarısının bu dönemde açıldığı söylenebilir. 1974-1975 öğretim yılında İHL'nde toplam 48895 öğrenci okurken, 1980-1981 öğretim yılına gelindiğinde bu sayı 200300'e yükseldi. Diğer bir deyişle yüzde 410 arttı. Okul sayısı da 101'den 374'e yükseldi. 1974-1978 döneminde tüm mesleki ve teknik okullarda öğrenci artışı yüzde 61,8 iken İHL'nde bu oran yüzde 289 olmuştur. (Akyüz, 1999; Altunsaray, 2000).

Ülkenin 1973-1977 yılları arasını planlayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, söz konusu döneme ilişkin öngörüsünde İmam Hatip Okulları sayısındaki artışa şöyle dikkat çekmiştir: "İmam Hatip Okulları 1. devresi, planlı dönem içinde 2. devresi ile birlikte mesleki ve teknik okullar içinde en yüksek gelişme hızı gösteren okullar olmuştur. 1970-71 öğretim yılında İmam Hatip Okullarının tümünün, 2. devre mesleki ve teknik okullardaki toplam öğrenci sayısının yüzde 20.8 gibi büyük bir payını aldığı görülmektedir. Mevcut okullarda fazla kapasite yaratılmış bulunduğundan yeni İmam Hatip Okulları açılması yoluna gidilmeyecektir." Planda, "Yeni okul açılması yoluna gidilmeyecektir" denilmesine karşın 1973 ve 1977 yılları arasında toplam 262 yeni İHL daha açılmıştır.

1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitimin Temel Kanunu'nda "lise" statüsü kazanan ve "hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumları" olarak nitelendirilen okullar, çoktan meslek lisesi

niteliğini aşmış ve bir tür genel lise işlevi görmeye başlamıştı. Böylece bu okulların başlangıçta belirlenmiş olan amaçlarından da sapma eğilimleri belirmeye başlamıştır. (Bozan, 2007; Özcan, 2004; Altunsaray, 2000).

12 Eylül dönemine gelindiğinde İHL'ndeki öğrenci sayısı 200 bini geçmiş okul sayısı ise ortaokul düzeyinde 374, lise düzeyinde ise 333'e ulaşmıştı.1985'e kadar yeni İHL açılmamıştır. 12 Eylül yönetimi yeni İHL açmamış ancak, mezunlarının üniversitelerin her bölümüne girmesine olanak tanıyan bir düzenlemeye imza atmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 31.Maddesi, 16 Haziran 1983 tarihinde şu şekilde değiştirildi:

"Lise ve dengi okulları bitirenler, yüksek öğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır. Hangi yüksek kurumlara, hangi programlar bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yüksek Öğretim Kurulu tarafından tespit edilir." (Resmi Gazete, sayı 18081, 16 Haziran 1983).

Yapılan bu değişiklik ile İHL mezunlarına üniversite kapıları tamamen açılmış oldu. 1980'li yılların sonuna gelindiğinde İmam Hatiplerin orta kısımlarına 1, lise kısımlarına 44 yeni okul eklenmişti. Okul sayısında önemli artış olmamasına karşın İHL'ndeki öğrenci sayısı 300 bini geçerek yüzde 45'lik bir artış gösterdi. Yeni okul açmak yerine var olanlar genişletildi. (Ayhan, 1999).

1985 yılında ilk Anadolu İHL açıldı. Beykoz Anadolu İHL açılış nedeni "yurt dışı işçi çocuklarının eğitime katkı sağlamak" olarak açıklandı. (Ünsür, 1995). Beykoz Anadolu İmam Hatip Lisesinin adı daha sonra Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi olarak değiştirildi. İHL'nin Anadolu İHL'ne dönüşmesi bu okulların niteliksel olarak da geliştirilmesine yol açtı. İki 1985 yılında açılan Anadolu İHL'nin sayısı daha sonra hızla arttı. 1997 yılında orta kısımları kapatıldığında Anadolu İHL'lerinin sayısı, bağımsız müdürlük halinde 7, normal İHL müdürlüklerine bağlı olarak 100'dü.

16 Ağustos 1997 tarihi İHL için bir dönüm noktası oldu. Bu tarihte çıkarılan sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitim yasası diğer orta öğretim kurumları gibi İHL'nin orta kısımlarının da kapanması demektir. Yasadan üç gün sonra 174

sayılı MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun kararı ile İHL, bir yılı hazırlık üç yılı normal eğitim olmak üzere dört yıllık liseler haline dönüştürüldü. 1996-1997 öğrenim yılında İHL'nin orta ve lise kısmında toplam 511 bin 501 öğrenci öğrenim görürken bu sayı 1997-1998 öğrenim yılında 178 bin 46'ya düştü. Bu yaklaşık olarak yüzde 65'lik bir azalma demektir. Bu yıldan sonra İHL öğrenci sayısı her yıl düşüş gösterdi. (Bozan ve diğerleri, 2004).

30 Temmuz 1998'de YÖK'ün yaptığı yeni katsayı düzenlemesi ile meslek lisesi öğrencilerinin "Ağırlıklı Orta öğretim Başarı Puanları" kendi dallarıyla ilgili bir yüksek öğrenim kurumuna girmek istedikleri zaman 0.8, aksi takdirde 0.3 ile çarpılmaya başlandı. Böylece İHL mezunlarının ilahiyat fakülteleri dışında bir yükseköğrenim programına girmelerinin yolu kapanmış oldu. Buna karşılık İlahiyat Fakültelerine girişleri de bir o kadar kolaylaştı. Ancak bu durum ortaya başka sorunlar çıkardı. İlahiyat fakülteleri kontenjanları mezun olan İHL öğrencisi sayısını karşılayacak düzeyde değildi. Dolayısıyla İHL öğrencilerine üniversite kapıları büyük ölçüde kapanmış oldu. (Bozan ve diğerleri, 2004; Ayhan, 1999).

1997 yılına gelene dek İHL'nin öğrenci sayısının orta öğretim kurumları içindeki oranı en çok eleştirilen konulardan biri olmuştur. 1995-1996 yılında İmam Hatip Liselerindeki öğrenci sayısı diğer liseler içindeki en yüksek oranına ulaştı. Söz konusu öğrenim yılında her on lise öğrencisinden bir tanesi İHL'nde okuyordu. 1997 yılında Sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasasıyla İHL'nin orta kısımlarının kapanması ve 30 Temmuz 1998'deki kararlar YÖK'ün getirdiği katsayı farklılığı İmam Hatiplerden hızlı kaçıışı başlattı. 2003-2004 öğrenim yılında İHL öğrencilerinin orta öğretimdeki oranı 2.3'e düştü. (Bozan, 2007; Özcan, 2004).

Kuşkusuz İHL'ne yönelik en sert eleştiriler siyasi kaygılardan hareketle gelişmiştir. "Siyasal İslam'ın arka bahçesi" söyleminin etkisinde olan kesimlere göre bu okullarda çocuklar birer "şeriatçı" olarak yetiştirilme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu iddia sahipleri, İHL mezunlarının hukuk ve kamu yönetimi gibi bölümleri tercih etmesinin ardında devlet bürokrasini ele geçirmeye yönelik bir tehlike olabileceğine inanmaktadırlar. (Özcan, 2004).

Öte yandan çocuklarının din eğitimi ve öğretimi almasını isteyen ve özellikle kız çocuklarının okuması için bu okulları tercih eden anne babalar ve İHL'ni kurtarılmış kaleler olarak gören ve toplumun ahlaki temelini oluşturduğunu düşünen kesimde İHL tartışmalarının bileşenleri arasında yer almaktadır.

1950 yılında imam ve hatip yetiştirmek üzere açılan İmam Hatip Okullarına bir gün kız öğrenci de alınacağı o günün şartlarında kimsenin aklına gelmemişti. Zira kadınlarda din görevlisi pek görülen bir olgu değildi. Zaten Milli Eğitim Bakanlığı da kızları İmam Hatiplere kayıt etmiyordu. Bu durum bu okulların kuruluşundan yani 1951 yılından 1976 yılına kadar böyle devam etti. Kızını İHL'ne kaydettirmek isteyen bir velinin mahkemeye başvurması sonucu Danıştay 11. Daire'sinin 14.12.1976 tarih ve 1976/4374 sayılı kararı ile İHL'ne kız öğrenciler alınmaya başlandı. Kız öğrencilerin başlarını açmadan öğrenim görebilmesi özellikle muhafazakâr ve dindar ailelerinin kızlarını bu okullara göndermesine neden olduğu düşünülmektedir.

1990 yılı sonrasında İHL'ndeki kız öğrenci sayısındaki artış net olarak görülürken, sayısal olarak artışın yanı sıra erkek öğrenci karşısında kız öğrencilerin oran olarak yükselişte olduğu da açıkça ortadadır. 1990-1991 öğrenim yılında kız öğrencilerin oranı yüzde 23.63'iken, yani her beş İHL öğrencisinden ancak biri kızken, 1999-2000 öğrenim yılından kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısını geçmiş ve oran kızlar lehine yüzde 50.25 olmuştur. Diğer bir deyişle her iki İHL öğrencisinden birisi kızdır. 2003-2004 öğrenim yılında ise genel İHL öğrencileri içindeki kız oranı yüzde 41.89'dur. (Din Eğitimi Genel Müdürlüğü Sayısal Veriler, 2004).

Din Eğitime İdeolojik Yaklaşımlar

İHL'ni savunan söylem içerisinde üzerinde önemle durulan konulardan biri, Batı'da din eğitiminin durumudur. "Batı ülkelerinde bu konular çözüme kavuşturulmuş" iddiası sık sık dile getirilmiş ve ironik bir dille Tanzimattan bu yana Batının her yönüyle örnek alındığı ve Batıda kilise okullarının çokluğu ve verilen eğitimin kalitesi ile İHL'nin bugünkü konumunu karşılaştırarak; diğer konularda olduğu gibi bu konuda da örnek alınması gerektiği toplumun bir

kesimin kuvvetli argümanları arasındadır. Öyle ki, din eğitimi konusunda “Her zaman ve her konuda örnek alınan Batı ülkeleri neden bu konuda örnek alınmıyor?” şeklindeki bir bağlantı ile Batı’dan örnek verilmesiyle sıklıkla karşılaşılmaktadır. (Özcan, 2004).

Batı’nın sorgulanmaksızın din eğitimi ve İHL konularında örnek gösterilmesinin ideolojik bir bakış açısı olabileceği gözden kaçmamalıdır. Batı’nın din ve din eğitimi konularını çözüme kavuşturmuş olduğu iddiası bir yana, farklı dinlerin eğitiminin söz konusu olduğu bu argüman sahiplerince göz ardı edilmektedir. Batı’da Hıristiyan Demokratların, Liberallerin, Sosyal Demokratların, Yeşillerin din konusunda farklı düşündükleri ve mezhep ayrılıklarının tarihte büyük çatışmalara neden olduğu bilinen bir gerçektir. Din eğitimi konusunda Batı ile ülkemiz arasındaki farklılıklara bakılacak olursa, Batı’da genel din öğretimi verdikleri belirtilen örgün eğitim kurumları, ülkemizde İHL’nde görüldüğü gibi, bir meslek lisesi olarak kurulup sonrasında din eğitimi ağırlıklı genel lise haline gelme çelişkisine düşmemişlerdir (Özcan, 2004). Ayrıca din eğitimi konusunda Batı ile ülkemiz arasındaki en büyük fark, dini temellere dayalı bir devlet kurma korkusunun bazı vatandaşlar tarafından taşınılmaması ve bu yönde toplumsal ayrışmaların büyük yankılar yaratacak seviyeye gelmemesidir. Din istismarının yapıma kaygısının ve dini grupların İHL’ni ele geçireceği korkusunun varlığı bugünkü İHL sorununun temellerini atmıştır. Din eğitimi konusunda Batı ile ülkemizin şartları aynı değildir, bu nedenle sorunun çözümü için Batı’daki din eğitiminin referans gösterilmesi, ideolojik bir yaklaşım izlenimi vermektedir.

Türkiye’de, din eğitimi konusunda; hem din görevlilerinin yetiştirilmesi hem de halkımızın bir kesiminin din öğretimi taleplerini, halkımızın bir diğer kesiminin de bu konudaki kaygılarını ortak bir zeminde giderebilme sorunu vardır.(Bozan, 2007). İHL bu sorunun bileşenlerinden sadece birisi olmakla beraber, popülerliği nedeniyle ön planda tutulduğu düşünülmektedir.

İHL’nin bir “araç” olarak değil de, başlı başına bir “amaç” olarak ele alınması ve bu yönde söylemler geliştirilmesi başka bir ideolojik yaklaşımdır. Eğitim bireyde istendik davranışlar oluşturma sürecidir ve bir araçtır. Bir eğitim

kurumu olan İHL'nde şüphesiz bireylerin yetişmesi için açılan bir eğitim kurumudur. Ancak İmam Hatiplilik bir kimliğe dönüştürülmüş ve bir "amaç" olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. İHL'ni Türk Eğitim sisteminin dışında düşünmek ve ele almanın bir hata olduğu düşünülmektedir. (Özcan, 2004).

İHL konusunda bugüne kadar yaşananların hep bir çatışma atmosferi içerisinde gerçekleştiği için, "diyaloga dayalı bir uzlaşma" sürecinin nasıl hayata geçirileceğinin tartışılması gerektiği düşünülmektedir. Ancak bunun için konunun ideolojikleştirilmeden ele alınması büyük önem taşımaktadır. Ancak bugüne dek taraflar İHL konusunu birbirinden bağımsız şekilde ele almışlardır. TESEV'in (2007) araştırmasında, bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: "Türkiye'de dinin siyasileşmesinin motorunun, siyasileşmek zorunda bırakılan basit insani ihtiyaçlar olduğu görüşünde doğruluk payı olduğu gibi, siyasal demokrasinin işleminin tartışma ve uzlaşmaya bağlı olması çerçevesinde, İHL'ne gelen itirazların da makul hassasiyetleri dile getirebildiği de unutulmamalıdır."(Özcan, 2004). Tarafların hassasiyet ve endişelerini eşit şekilde gözeterek İHL konusunda kalıcı bir çözüm için gerçekçi adımların atılması gerekmektedir.

Bu araştırma, bütün bu farklı düşünce ve yaklaşımların ışığında anne babaların İHL'ni tercih nedenleri ve İHL'nden beklentilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

BÖLÜM III

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizi konusunda bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırma evreni olarak Yozgat iline bağlı ilçelerden birindeki bir İmam Hatip Lisesi seçildi. Araştırmanın merkezi öğrenci anne ve babalarının görüşleridir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu çocuklarını Anadolu İmam Hatip ve İmam Hatip Lisesine gönderen 30 anne baba oluşturmaktadır. Anadolu İmam Hatip ve İmam Hatip olmak üzere iki kısımdan oluşan okulun toplamda 320 öğrencisi bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 117'si kız 203'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Pansiyon olanağı bulunan okulun pansiyonundan 155 erkek öğrenci Devlet Parasız yatılı olarak yararlanmaktadır. Kız öğrencilerden 32'si ilçe genelindeki diğer pansiyonlu liselerin pansiyon olanağından Devlet Parasız Yatılı olarak yararlanmaktadırlar. 117 kız öğrencinin 8'inin anneleriyle, 9unun da babalarıyla mülakat gerçekleştirilmiştir. 203 erkek öğrencinin 6'sının anneleriyle, 7'sinin de babalarıyla görüşme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Görüşme yapılan ebeveynlere kimliklerinin gizli tutulacağı güvencesi verildi. Mülakatlar 12 Kasım 2007 - 5 Ocak 2008 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Araştırmada 15 erkek 15 kız öğrencinin velisiyle derinlemesine

mülakat yapıldı ve bunlar sesli olarak kaydedildi. 04K-K, 08K-E, 12K-E, 15E-E, 26E-K, 27E-E olarak kodlanan 4 erkek, 2 kız öğrencinin velisiyle yapılan görüşmeler sesli olarak kaydedilemedi. Görüşme yapılan iki veli ses kaydı yapılmaması şartıyla mülakat yapmayı kabul etmişlerdir. Buna sebep olarak, kamu görevlisi olmalarını sebep göstermişlerdir. 2 öğrencinin annesi ise eşlerinin ses kaydına hoş bakmayacağını söyleyerek kayıt yapılmasını istememişlerdir. A... köyünde yapılan 2 görüşmede ise teknik aksaklıklardan dolayı ses kaydı yapılamamıştır.

Ebeveynlerle iletişim kurmakta çeşitli problemler ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, genel tutumlarından ve eğitim seviyelerinden dolayı bazı erkek ebeveynler araştırmacının bir bayan olması nedeniyle görüşme yapılırken yöneltilen sorulara cevap vermekte zorluk çekmişler ve araştırmayı ortaya koyacak detaylı sorulara cevap vermekten kaçınmışlardır. Ancak, bu sorun mülakat ilerledikçe aşılmış ve konuyla ilgili düşüncelerini açıklamaktan memnuniyet duydukları gözlemlenmiştir.

Ebeveynlerin kendilerini rahat ifade edebilmeleri için zaman konusunda fazla sınırlandırmaya gidilmemiş ve amaçta belirtilen sorulara cevaplar aranmıştır. Pansiyonda kalan öğrenci sayısı dikkate alındığında, büyük bir kesiminin ailelerinin köyde yaşadıkları için pansiyonda kaldıkları anlaşılmıştır. Bu durum veli görüşmeleri için köylere gitmeyi gerektirmiştir. Öğrenci ebeveynleri seçilirken kız ve erkek öğrenci velilerinin yaklaşık sayıda olmasına dikkat edilmiştir. Buna ek olarak, aynı sayıda kadın ve erkek ebeveynin seçilmesine özen gösterilmiştir. Ebeveynler seçilirken kendi ve çocuklarının cinsiyetleri dışında özel bir kriter aranmamış ancak olabildiğince farklı kesimlerden, farklı yerlerde ikamet eden ve farklı eğitim seviyesine sahip olan bireylerle mülakatlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Erkek ebeveynler için farklı meslek grupları söz konusu olabilse de kadın ebeveynler için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bütün kadın ebeveynlerin ev hanımı oldukları görülmüş, çalışan kadın ebeveynle rastlanmamıştır.

Verilerin Analizi

Toplam 14 anne ve 16 baba ile yapılan mülakattan 24 tanesi sesli olarak kaydedilmiş, 6 görüşme ise mülakat yapılan kişilerin isteği ve çeşitli teknik aksaklıklardan dolayı yazılı olarak kaydedilmiştir. Verilen cevaplar yöneltilen soru gruplarının başlıkları altında incelenirken, gerekli görülen yerlerde görüşler aynen aktarılmıştır.

Mülakat yapılan kişilerin kimlikleri istekleri üzerine gizlenirken, meslekleri açık bir şekilde belirtilmiştir. 14 kadın veli ve 16 erkek veli 01'den başlayarak 30'a kadar numaralandırılmışlardır. Sırasıyla, ebeveynin ve öğrencinin cinsiyetleri K ve E harfleriyle belirtilmiştir. Alıntı yapılırken, ebeveynin Ek 2'de yer aldığı şekliyle numarası ve önce kendi sonra çocuğunun cinsiyetini temsil eden harf kullanılmıştır. Örneğin, Ek 2'de 22 numaralı ebeveyn söz konusu olduğunda 22E-K kodlaması kullanılarak; ebeveynin erkek, çocuğunun ise kız olduğu belirtilmiştir.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular; “Demografik Özellikler”, “Siyasi Kimlik ve Genel Tutum”, “Anne Babaların Çocuklarını İHL’ne Gönderme Gerekçeleri ve Din Eğitimi Talebi”, “Ebeveynlerin Topluma Bakışları ve İmam Hatip Liselerinin Bugünkü Durumuna Yaklaşımları”, “İmam Hatiplilik Olgusu ve Dayanışma Ağları”, “Ebeveynlerin İHL’nde verilen Eğitime ve Çocuklarının Başarısı ilgili Bilinçlilik Düzeyleri”, “Ebeveynlerin Okul Tercihinde Sosyal Çevrenin Etkisi”, “Pansiyon ve Burs Olanaklarının Rolü”, “Ebeveynlerin Toplumun İHL’ne Yaklaşımı Konusundaki Değerlendirmeleri”, “Toplumsal Cinsiyet ve İmam Hatipler” ve “Aile İçi İletişim Konusunda Ebeveynlerin Yaklaşımları” olmak üzere on bir alt başlıkta sunulmuştur.

Demografik Özellikler

Toplamda 30 ebeveynle mülakat yapılmıştır. 17 kız öğrencinin velisiyle görüşüldü. Bu velilerden 8’i kadın 9’u erkekti. 8 annenin yaş dağılımı 34 ile 45 arasında değişirken babaların yaşları 36 ile 49 arasındaydı. 10 kız öğrenci velisi il merkezi, 2 veli ilçe merkezi ve 5 veli ise köy merkezi doğumluydu.

Görüşülen 13 erkek öğrenci velisinin 6’sı kadın 7’i erkekti. Annelerin yaşları 40 ile 52 arasında değişirken, babaların yaşları 38 ile 60 arasında değişiyordu. 5 baba hariç diğer 8 ebeveyn köy merkezi doğumluydu. Doğum yerleri sorulurken bazı köy merkezlerinin ağırlıklı olarak İHL’ne öğrenci gönderdiği gözlemlendi. 256 mevcutlu bir okulda A... Köyünden 25 öğrenci olması dikkat çekti. Köyde görev yapan imamlarının bu konuda özel gayret gösterdiği ve özellikle kız çocuklarının İHL’ne gönderilmesinde önemli bir rol üstlendiği anlaşıldı ki bu durum ileride “İHL’ne Gönderilmesinde Sosyal Çevrenin Etkisi” alt başlığında detaylı incelenmiştir. Kırsal kesimde yaşayan anne babaların

erkek çocukları için, ilçe merkezinde yaşayan anne babalarında kız çocukları için daha çok İHL'ni tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Okuma yazma bilmeyen anne sayısı yoktur. 14 anneden 5'i ilkokul, 4'ü ortaokul, 2'i liseden terk ve 3 tanesi de lise mezunudur. Annelerin tamamı ev hanımıdır. Lise mezunu olan 5 anneden 2'si İHL mezunu iken, ortaokul mezunu olan 4 anneden 2'si İHL'nin orta kısmını bitirmişlerdir. Annelerin tamamı başörtülüdür. Mülakat yapılan 17 anneden çalışan bulunmamaktadır ve tamamı ev hanımıdır.

Okuma yazma bilmeyen baba yoktur. Babalardan 1'i ilkokul terk, 5'i ilkokul, 3'ü ortaokul ve 5'i lise mezunu ve 2'si üniversite mezunudur. İHL mezunu baba sayısı 11'dir. Babalardan 4'ü imam, 2'si esnaf, 4'ü çiftçi, 1'i öğretmen, 1'i işçi, 1'i serbest meslek sahibi ve 3'ü de kamu görevlisidir. Maaşlı veli sayısı dikkate alındığında din görevlilerin çokluğu dikkat çekmiştir. "Neden çocuğunuzu İHL'ne gönderiyorsunuz?" sorusuna din görevlisi olan ebeveynlerin ortak cevabı çocuklarının da imam ya da Kuran Kursu öğretmeni olmasını istedikleridir. İmam Hatiplilik olgusunun bu meslek grubunda çok belirgin olduğu gözden kaçmamaktadır.

Ekonomik özelliklerin ebeveynlerin çocukları adına karar verirken hangi değişkenleri dikkate aldıkları ve ne tür kaygılarla İHL'ni seçtiklerini göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çiftçilik yapan ve köyde yaşayan ebeveynlerin daha çok ekonomik kaygılarla ve pansiyon olanağını dikkate alarak sosyal çevrenin de etkisiyle çocukları için İHL'ni seçtikleri gözlemlenmiştir. Düz liselerde ve diğer meslek liselerinde de pansiyon olanağı bulunmasına rağmen İHL'nin pansiyon olanağının, ebeveynlerin sosyal çevrelerinde bulunan birçok öğrenci tarafından daha çok kullanılması ve bilinmesi nedeniyle tercih edildiği düşünülmektedir. Öğrenci talebinin azlığı nedeniyle boş kalan kontenjanlardan Devlet Parasız Yatılı sınavını kazanamayan öğrencilerin faydalanabilmesinin de pansiyon olanağını ebeveynler için daha cazip hale getirdiği sanılmaktadır. Devlet Parasız Yatılı sınavı kazanamasa da erkek öğrenciler Devlet Pasız yatılı olarak pansiyondan yararlanabilmektedirler.

Öğrenci ebeveynlerinden 5'i gelir durumunun iyi olduğunu vurgularken özellikle köyde yaşayan ebeveynler zor geçindiklerinin altını çizmişlerdir. Gelir durumunun iyi olduğunu söyleyen 5 veliden 4'ü kız 1'i erkek öğrenci velisidir. 18 veli ise orta düzeyde bir gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunun erkek öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumundan daha iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşülen 30 veliden 10'u kendi evinde, 8'i kirada, 4'ü lojmanda, 3'ü kendi anne ve babasının evinde yaşadığını söylerken 5 veli bu konuda bilgi vermemiştir. Aylık gelir sorulduğunda 5 erkek öğrenci velisi gelirin 600 YTL'nin altında olduğunu söylemiş, 2 erkek öğrenci velisi 1000 YTL'nin üstü olduğunu belirtmiştir. 2 kız öğrenci velisi erkek ve 1 erkek öğrenci velisi kadın, gelir durumu belirtmekten kaçınmışlardır. İmam ve öğretmen olan veliler ise sadece mesleklerini söylemekle yetinmişlerdir.

Ekonomik özellikleri ebeveynlerin gelir durumlarına ilişkin beyanları çerçevesinde yorumlayacak olursak orta ve düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerin İHL'ni daha çok tercih ettikleri sonucuna varılabilir. Şen'in (2005) yılında "Gençlik, AB ve Zıt Hisler" adlı çalışma da varılan sonucun yalnız araştırma yapılan okulla sınırlı olmadığını, Türkiye genelinde yaptığı araştırmanın bulgularıyla da desteklemektedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyleri açısından erkek ve kadın ebeveynlerin farklılık gösterdiği gözden kaçmamaktadır. Erkek ebeveynler kadınlara oranla daha eğitimli olmakla birlikte kırsal kesimde yaşayan ebeveynler arasında bu farkın giderek azaldığını söylemek olanaklıdır.

Siyasi Kimlik ve Genel Tutum

Siyasal kimlik ve genel tutumlarını ele alırken, öncelikle ebeveynlere kendilerini tanımlamaları istenmiştir. Velilerin tamamına yakını kendilerini önce "dindar" ya da "Müslüman" sonra da "Türk" olarak tanımlayabileceklerini belirtmişlerdir. Siyasal parti adı vermekten bütün veliler kaçınmışlardır. Cemaat, tarikat vb. gruplara üye olup olmadıkları sorusuna da benzer şekilde

tepki göstermişler ve soruya cevap vermekten kaçınmışlardır. İmam hatipleri kapatmaya çalışan bir kesim olduğu sıkça dile getirilmiş ve bu kesim genel olarak “solcu” olarak ebeveynler tarafından nitelendirilmişlerdir. Öte yandan ebeveynler kendilerini “dindar, Müslüman ve Türk, milliyetçi” gibi ifadelerle tanımlamışlar, siyasi etiketler kullanmamışlardır. Aşağıdaki alıntılara bu durumu örneklemek amacıyla yer verilmiştir:

Ben kendim önce Müslümanım sonra Türküm Elhamdülillah. Çocuğum da böyle yetişsin diye İHL'ne gönderdim. Ben bir baba olarak onun güzel ahlaklı yetişmesinden mesulüm. Yoksa doktor mühendis olmasından falan değil. Solcular bu okulu kapatmayı istediler hep. Kapanmaması için dinini diyanetini seven herkesin çabalaması lazım. (16E-K).

Ben hiçbir partiye üye falan değilim. Kimi beğenirsem ona veririm. Zamanında Ecevit'i beğenip ona da oy verdiğim oldu. Müslümanca yaşamak istiyorum ve çocuğumun da dini bilgileri öğrenmesini istiyorum başka da bir niyetim yok. İlla bir partiye falan mı üye olmak lazım İmam Hatipleri sevmek için? (18E-K).

Önce müslümanım . Herkes kendi vicdanıyla baş başa. Hükümetler İHL'nide kullandılar zamanında. Erbakan o “arka bahçemiz” falan cümlesini kurmasaydı böyle olmayacaktı belkide İHL'nin durumu. Yok sağ yok sol. Bana Allah sormayacak sağ sol. Ben çocuğum dindar olsun istiyorum o kadar. Tarikat cemaat gibi öyle bir şeyim de yok. Burada biz üç kişi olsak oldu sana cemaat. (28E-E).

Ben partiden falan anlamam. İmam Hatipleri kapatmak isteyenler din düşmanlarıdır bana göre. Dinin diyanetin öğretildiği bir okulun bu millete ne zararı olabilir ki? Kuranımı okur, namazımı kılarım başka öyle tarikat cemaate falan da gitmem. Gidenler var etrafta. Kötü bir şey yaptıklarından değil ama ben bir yere bağlı değilim. Bağlı olsam da bir şey değişmezdi. Yani bağlı olanlar şeriat falan gelsin diye mi gönderiyorlar sanıyorsunuz? (12K-E).

Müslümanlık dünyada en güzel bu memlekette yaşanıyor. Allah Türklere nasip etmiş bu dine sahip çıkmayı. Ben oğlumun da bunu bilerek

yetişmesini istiyorum. O parti bu parti değil benim meselem. Hz. Ali “Kim bana bir harf öğretirse 40 yıl onun kölesi olurum.” Diyor. Bu ne demek? Ben de oğlumun hem kendinin Kuranı öğrenmesini hem de öğretmesini istiyorum. Ben imamım en güzel mesleklerden biri bence. Oğlumun da bu mesleği yapmasını istemem suç mu? (23E-E).

Alıntılardan da anlaşılacağı ebeveynler siyasi kimlik ile ilgili sorulara şüpheyile yaklaşmışlar ve daha çok savunma psikolojisiyle cevap vermişlerdir. Konuyla ilgili sorular genel olarak bir memnuniyetsizlik yaratmış ve sorulara şüpheyile yaklaşmışlar gözlemlenmiştir. Kısaca ebeveynleri; dindar, muhafazakar ve milliyetçi olarak nitelemenin doğru olabileceği düşünülmektedir.

Genel tutumları açısından, öğrenci velilerinin diğer okullara oldukça şüpheyile baktıkları mülakatlarda gözden kaçmayan başka bir unsur olmuştur. Fen ve Anadolu liseleri hariç diğer okullarda içki sigara gibi zararlı alışkanlıkların sıradanlaştığı, suçun alıp başını gittiği olgusu velilerin çoğunluğunca olunan bir düşünce olduğu sanılmaktadır. Örneğin iki ebeveyn bu konuyla ilgili şöyle demektedirler:

Ben Esnafım. Öğrencileri daha çok gözlemlene imkanım oluyor. ...lisesine giden kızlar ve oğlanlar neler yapıyorlar görüyorum gün boyu. Zaten onun için M...’i ve T...’yı İHL’ye göndermeye karar verdim. Affedersiniz artık sigaraya alıştıktıkta o park köşelerinde kızlar erkekler neler yapıyorlar ben haya ediyorum. Ben çocuğumun başında sürekli bekçilik yapamam. Çocuğun içinde bu ahlak edep duygusu olacak. Bu da dini eğitimle mümkün bence. (21E-K.E).

Doğru dürüst okul kaldığına inanmıyorum ben. Evimiz Lise caddesinin hemen altında. O okul çıkışı neler oluyor neler ara sokaklarda. Okumak için giden öğrenci o kadar az ki bence. Sigara hepsinin elinde. Kız erkek ilişkileri iyice laçkalaşmış. İHL’nde bunlar yok demiyorum ama yinede diğer okullara göre daha güvenli. En azından arkadaş çevresi temiz. (07K-K).

Özellikle kız çocuklarının daha korumasız oldukları düşüncesiyle, bir nevi temiz kalmış bir alan olduğunu düşündükleri İmam Hatip liselerine yönlendirilmesi gerektiğini düşünen ebeveynlerin oldukça çok sayıda olduğunu ifade etmek gerektiği düşünülmektedir:

Bana göre bir kadının öncelikli işi evi ve çocukları olmalı. Anne olacak kadın iyi bir eğitime sahip olmalı elbette. Zaten onun için kızımı İHL'ye gönderdim. Diğer okullarda neler oluyor görüyoruz. 2 kızım daha var onlarda ilköğretimi bitirdikten sonra İHL'ne gideceklerini şimdiden biliyorlar. Babası da bende böyle düşünüyoruz. (01K-K).

Bir kız okusun ya da okumasın sonuçta bir yuva kuracak, anne olacak. İsterse başbakan olsun yine anne olacak, bir eş olacak. Hem dinini hem imanını öğrenebileceği hem de güvenli bir okul İHL. Benim ve babası için bu yeterli bir sebep. Başka bir nedeni olması gerekmiyor. (09K-K).

Devletin İmam Hatiplere sahip çıkmadığı genel olarak paylaşılan bir düşüncedir. İktidarların İmam Hatipleri oy toplamak için kullandıkları öne sürülen başka bir iddiadır.

Önce müslümanım sonrada Türküm çok şükür Allah'a. Çocuğumun da benim gibi yetişmesi için İHL'ne gönderdim. Devletin bu okullara sahip çıkması gerekli. Boş vaatlerden sıkıldık artık. Her gelen iktidar bir şey söylüyor. Ben bugüne kadar kimsenin hakkını yemedim. Bana bu huyumu İHL verdi. Ben de İHL mezunuyum. İsteyen istediği okula gönderir sonuçta burası da devletin okulu değil mi? (29E-K).

Ben diğer okullar kötü demiyorum ama İHL daha iyi diyorum. Akraba çocuklarına bakıyorum. Okul kazanamaları da bu çocuklar daha terbiyeli. Ne kadar bozuldu İmam Hatipler denilse bile yinede dışarı çıkıp bir bakınca bu çocukların halleri tutumları bir başka oluyor. Ana babanın vazifesi çocuğuna öncelikle iyi ahlak kazandırmasıdır. Devletin de bu okulları tekrar canlandırması lazım ki toplumun ahlakı düzelsin. Hükümetler de kendilerinden bekleneni yapsalar keşke. (18E-K).

Katsayı uygulaması nedeniyle halkın eskisi gibi İHL'ne ilgi göstermediği iddiası ise yine veliler tarafından paylaşılan ortak bir kaygı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bende İHL mezunuyum. Bizim zamanımızda bu okullar böyle değildi. Sınavla öğrenci alınırdu. Giremeyenler araya insanlar sokup girmeye çalışırlardı. Bu son katsayıdan sonra okullar bozuldu. Bence milletini seven dinine sahip çıkmayan isteyen herkes çocuğunu bu okula göndermeli çünkü bir çocuğu ailenin tek başına yetiştirmesi çok zor. (12K-E).

İmam Hatiplerin önünü kesmek isteyenler başarılı oldular. Eskiden okullar dolup taşardı. Diğer okullara gidenler çok mu başarılı, hepsi üniversiteyi kazanıyor mu? Benim çocuğumun kapasitesi belli. Her şey de para demek değil zaten. Herkesin rızkını veren Allah. (16E-K)

Alıntılardan da anlaşılacağı gibi ebeveynler İHL konusundaki görüşlerini genel olarak diğer okullarla karşılaştırma yaparak ifade etme yolunu seçmişlerdir. Bu da İHL'nin ebeveynler tarafından istek dışı da olsa ötekileşme unsuru olarak kullanılabilirdiğini göstermektedir. İHL bir kimlik ve bir cephe gibi savunulması gereken bir olgu olarak algılanabilmektedir.

Anne Babaların Çocuklarını İHL'ne Gönderme Gerekçeleri ve Din Eğitimi Talebi

Çocukları için neden bir ortaöğretim kurumu olarak İmam Hatip Liselerini seçtikleri sorusuna ebeveynlerin hemen hemen tamamının ilk verdiği yanıt din eğitimi almaları için gönderdikleri idi. Kültür derslerinin yanı sıra Kuran, Siyer, Tefsir gibi derslerini alabilecekleri tek okulun İHL olduğu konusunda hemfikir oldiler. Öğrenci velileri İHL'nin pozitif bilimlerle birlikte dini eğitimin de verildiği kurumlar oldukları için çocuklarını İHL'ye gönderdiklerini ifade ettiler. İHL ortamının daha iyi olduğu, çocuğunun daha ahlaklı yetişeceği düşüncesi öğrenci velilerinin gerekçeleri arasında önemli yer tutmaktadır. Velilerden hiç biri çocuğunun İHL'nde okuduğuna pişman olduğunu dile getirmemişken, çocuklarının da pişmanlık duymadıkları ve şikayetçi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Erkek öğrenci velilerinde ise tablo biraz daha çarpıcıdır ve iki tutum göze çarpmaktadır. Genellikle kendisi İmam ya da din görevlisi olan veliler oğullarının da aynı işi yapmalarını istedikleri için gönderdiklerini belirtmişlerdir. Ancak asıl dikkat çekici olan ise erkek öğrencilerin ders konusunda pek başarılı olmadıkları gerçeğidir. Genellikle kırsal kesimden gelen ve pansiyonda kalan öğrencilerin üniversite sınavında başarıma ümitlerinin son derece zayıf olduğu araştırmacının söz konusu okulda görev yapmasından dolayı yapabildiği bir gözlemdir. Velilerden bir kısmı bu durumun farkında olduklarını ve düz lise mezunu olmasındansa dini bilgiler edinebilsinler diye çocuklarını İHL'ne gönderdiklerini açıkça söylemişler ya da mülakatlarda bunu destekler ifadeler kullanmışlardır.

Üniversiteyi kazanabilecek çocuk kendini daha küçükken belli eder. Herkes kazanacak diye bir şey de yok. Ben oğlumun neyi yapıp yapamayacağını biliyorum. Okula da yalnız üniversite kazansın diye göndermemek lazım. Köyde kalıp çoban olacağına burada insan içine çıkmayı oturup kalkmayı görgüsünü öğreniyor. Hem bu dünyasını hem ahiretini öğreniyor burada. Bu da bana yetiyor. Ama tabi yinede imam olmasını çok istiyorum ve umudum var. Evlat öyle umut kesilip bir yere atılacak bir şey değil ki! (15E-E).

Bugün İmam hatiplerin önü kapalı belki. Üniversite kazanmaları zor ama yarın ne olur belli olmaz. Bakarsın değişir katsayı. Zaten mesele İmam Hatipler de değil sadece. Kaç tane lise mezunu üniversite okuyabiliyor ki Türkiye'de? Asıl bu sorunu çözmeleri lazım. Sanki tek okul İHL gibi de davranmamak lazım. Ha şu var. Benim çocuğum ilköğretimde çok başarılı olsaydı tutup ta illa İmam Hatip'te okuyacaksın demezdim. Neden kapatayım ki çocuğumun önünü? Ama kapasitesi belli. (19E-E).

K...'nın kulağında işitme problemi var. İlkokulda çok problem yaşadı. İçine kapanık, sessiz bir çocuktü hep. Burada daha mutlu. Arkadaşlarını, öğretmenlerini seviyor. Kuran öğrenmesini çok istiyordum onun için gönderdim. (13K-K).

Veliler çocuklarının üniversite kazanma şanslarının bugün itibariyle düşük olduğunu kabul etmekle birlikte bunun çok yakında değişebileceğine dair bir

umut taşıdıklarına dair ifadeler kullanmışlardır. Hemen hemen tüm ebeveynler çocuklarının üniversiteye devam etmelerini istese de “Olmazsa olmaz.” tarzı bir düşünceye sahip olmadıklarını özellikle vurgulamışlardır. Velilerin çocuklarının eğitimi adına bilinçlilik düzeylerine dair mülakat soruları bir sonraki bölümde incelenmekle birlikte velilerin çoğunluğunun bu konuda net ve doğru bilgilere sahip olmadıklarına dair bir izlenime burada da dikkat çekilebilir.

Mülakat yapılan ebeveynlere diğer çocuklarının gittikleri okullar ve eğitim durumları da soruldu. Bu konuda da veliler tutumları itibariyle birkaç sınıfa ayrılmaktadırlar. “Çocuklarımı İHL dışında hiçbir yere göndermem.” diyen ebeveyn sayısı ikiyken, sadece kız çocukları için bu fikri savunan ebeveyn sayısı dörttü. Çocukları başarısız olduğu için ve üniversiteye yönelik bir beklentisi olmadığı için İHL’yi tercih edenler bulunurken, İHL kapanmasın diye vefa duygusuyla hareket eden ebeveynlere ait görüşlere de mülakatlarda rastlanmıştır:

Mesele insan yetiştirmekte. Adam gibi adam demek istediğim. Ben göndermezsem o göndermezse İHL kapanır. O zaman çok mu iyi olur? Gazetelerin 3. Sayfalarındaki haberlerden bence bu zihniyet sorumlu. Yani din eğitime karşı çıkanlar. Vicdanı olan Allah korkusu taşıyan insanlar yetiştirmek gerek. Bu da ancak dini eğitimle olur. (30E-K).

Yani şimdi “Neden gönderiyorsunuz?” sorusu bile yanlış bence. Çocuğun eğitiminden ailesi sorumlu. İsteddiği yere gönderme hakkı var. Yanlış anlamayın sözüm size değil. Bu dünya geçici. Yarın bir gün öldüğümde çocuğum benden hesap sormasın neden bana iyiyle kötüyü ayırt etmeyi öğretmedin, neden din eğitimi vermedin diye. İHL bence şimdiki okulların içinde en iyisi. Daha iyiydi ama önünü kapattılar. Sahip çıkmak lazım okulumuza. (28E-E).

Ben dini eğitim pek alamadım. Ölünce arkamdan Kuran okuyan biri evladı olsun ister herkes. Burada gözüm arkada değil. Okulu, etrafı güvenli. Okuduğu yere kadar okutacağım onu. (13K-K).

Oğlumun imam olmasını çok istiyorum. Hem burası hem ahreti için en iyi meslek bence. Dinini diyanetini öğrensin diye gönderdik ama zayıfı çok diyor hocaları. Söz geçirmek zor erkek çocuğuna. En azından burada kötü alışkanlıklar edinmez dedik babası da bende. (03K-E).

Okulda bazı derslerde açmak zorunda olsa da başörtülü okula gidebiliyor, arkadaşları da hep başörtülü. Çalışırsa İHL'de de yapar. Zaten bende babası da onun Kuran kursu öğretmeni olmasını istiyorum, o da istiyor. Ben bir anne olarak onun terbiyeli yetişmesinden mesulüm. (04K-K).

Veliler erkek çocuklarının imam ve din görevlisi olarak yetişmelerini istediklerini belirtirken kız çocukları söz konusu olduğunda ise onların okumasını istediklerini ama okul seçiminde öncelikli kaygılarının iyi ahlaklı yetişmeleri olduğunu vurgulamaktadırlar. Çocuklarının Üniversite sınavını kazanmalarının, çocuklarını İmam Hatip lisesine gönderen ebeveynlerin birincil kaygıları arasında olmadığı düşünülmektedir.

Bizimkinin okumayacağı belli. Zaten dersleri iyi olsa Anadolu lisesini tuttururdu. Köyde çobanlık yapacağına gelsin burada biraz oturmayı kalkmayı öğrensin istedim. Ölünce hiç olmasın arkamdan Yasin okumayı öğrensin dedim. Keşke okusa da imam olsa. Buraya göndermeyip ne yapacaktım? Başka okula gitse daha mı iyi olurdu? (19E-E).

Ben İmamım. İşimi de çok seviyorum. Oğlum da imam olsun istiyorum. O da istediği için gönderdim yoksa zorlamayla olmaz hiçbir şey. Şimdilik dersleri falan iyi. Okumak isterse ben elimden gelen her şeyi yapacağım yok okumam derse de artık onun bileceği iş. (17E-E).

A...nın ilköğretimde dersleri çok iyiydi. Anadolu lisesini tuttursaydı oraya gönderirdim. Başta onunla anlaşmıştık. Kazanamazsan İHL'ne gideceksin demiştim. Şimdi mutlu. Arkadaşlarını çok seviyor. Katsayı kalkar diye umut ediyorum o mezun olana kadar. Kalkmazsa ilahiyat okur Ya da belki bizim akrabalarından bir kızın yaptığı gibi yurt dışında okur. Yeter ki o okumak istesin de çalışsın. Ha burada ha başka bir okulda fark etmez bence. (13K-K).

5 tane çocuğum var. 3'ü İHL mezunu. 2 kızım evli. 1 oğlum ilahiyat mezunu. Sınava hazırlanıyor. Kızımda ilkokuldan beri İHL'ne gideceğini biliyordu. Ben göndermezsem o göndermezse bu okullar kapanır. Biz ailece çok memnunuz bu okuldan. Hocaları ortamı çok iyi. Soran herkese de tavsiye ediyorum. Çocuk benimse istediğim okula gönderirim kimse de karışamaz buna. (10K-K)

Bende kardeşlerimde İHL mezunuyuz. O zaman babama kızıştımdı beni İHL'ye gönderdi diye ama şimdi ona dua ediyorum. İyi ki İHL'ne göndermiş beni diye. Çalışırsa her yerde ekmek yer bir insan. Oğlumu da karşıma alıp anlattım bunları. İlerde imam olmasını istiyorum. (28E-E).

İlerde başörtüsü yasağı kalkar ve katsayı uygulaması da değiştirilirse İHL'ler eski günlerine dönerler. Şimdi eğitim pek iyi değil ama bu okulların kapatılmaması gerek. Ben kızımın hem bu dünyasını hem öteki dünyasını düşünüyorum. Herkes de bence böyle yapmalı. Bu devlet bizim devletimiz. Ben çocuğumun orda kötü şeyler öğrendiğini bilsem göndermem tabii ki. Devletin okulundan neden korkuluyor anlamıyorum. (29E-K).

Biz köyde okuyamadık Cahil kaldık. Bari çocuklar okusunlar istiyorum. Her türlü imkan var burada. Pansiyonda kalıyorlar. Aylık az çok devlet cep harçlığı da veriyor. Ben elimden geleni yapayım da. Köyde gelse çobanlık ırgatlık yapacak başka ne iş var ki? (15E-E).

Siz hiç İHL'nden hırsız, hortumcu, terörist, dolandırıcı çıktığını gördünüz mü? Allah korkusu, hak yememeyi öğreniyorlar. Eğitim sadece matematik tarih falan mı? Bu okullar toplumun ahlaki temelini oluşturuyorlar. Kim ne derse desin bence bu böyle ve benim gözümde de hiç değişmeyecek. (12K-E).

Benim oğlum geçen sene mezun oldu. Üniversite sınavını kazanamadı. Bir daha girecek bu sene. Büyük oğlumda 4 sene önce İHL'nden mezun oldu. Şimdi askerde gelince küçük de kazanamazsa ikisine birden bir dükkan açacağız artık. Ama üniversiteyi kazanamaz diye İHL'ne göndermemek olmaz. Sanki diğer liselerden çok mu var kazanan?(08K-E).

Ben kendim İHL mezunuyum. 4 çocuğum var. Hepsi de İHL mezunu. Ben zorlamadım hiç birini. Ama İmam Hatipliliğin ayrıcalık olduğuna inanmıyorum. Zaten

bu düşünce bu okulları bugünkü haline getirdi. Buralar da devlete topluma hizmet veren okullar. Neden farklı olsunlar? Kontenjanlar sınırlı tutulsaydı zamanında ve o kadar yığılma olmasaydı bugünkü hale gelmezdi hiçbir şey. (29E-K).

Açık söyleyeyim ben kızımı İHL'ne başörtüsü yüzünden gönderdim. Çok da iyi bir eğitim aldığına inanmıyorum. Burada çalışanlar da devletin öğretmeni ama kızımdan da duyuyorum özellikle erkek öğrenciler çok başıboşlar. Ama başla okulda başörtülü diye dışlanabilir, burada bütün arkadaşlarının başı kapalı. (09K-K).

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi velilerin İHL söz konusu olduğunda kafalarının oldukça karışık olabildiği ve birbirine zıt duygu ve düşüncelerle hareket edebildikleri gözlemlenmiştir. Vefa duygusu ya da başka bir deyişle bu okulun kapatılmaması için yapılan fedakarlık ebeveyn tutumlarında gözlemlenen bir başka dikkat çekici özelliktir. İmam Hatipler kapanmasın diye çocuğunu bu okula gönderen ve yakın çevre ve akrabayı da bu konuda destekleyen veliler bulunmaktadır ve bu konuda yapılması gerekeni yaptıkları düşüncesinin hakim olduğu vefa duygusuyla hareket ettiklerini ifade eden ebeveynlerde gözlemlenmiştir. İmam Hatiplerin tartışılmasından ebeveynler rahatsızlık duyduklarını da dile getirmişler ve ısrarla İHL'nin de "devletin okulu" olduğunun altını çizmişlerdir. Ahlaklı yetişmeleri için din eğitiminin şart olduğu ve İHL'nin de bu işlevi yerine getirdiği düşüncesi ebeveynlerin önemli bir bölümünce dile getirilmiştir. Diğer ortaöğretim kurumlarına duydukları güvensizliğin ebeveynleri İHL konusunda güdülediği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin Topluma Bakışları ve İmam Hatip Liselerinin Bugünkü Durumuna Yaklaşımları

İHL'ne genellikle olumlu nitelikler yükleyen ebeveynler söz konusu İHL'ne yönelik yaklaşımlar olunca topluma fazlasıyla şüpheli yaklaşabilmektedirler. Ebeveynler kendi seçimlerinin sorgulanmasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişler ve toplumun bir kesiminin İHL'ne düşmanlık beslediklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Fen ve Anadolu Liseleri hariç diğer liselerde fuhuş, içki, sigara ve uyuşturucunun alıp başını gittiğini, suçun sıradanlaştığını

söyleyip İHL’ni bir nevi “kurtarılmış” ya da “temiz kalmış” kaleler gibi gösterme kaygısı gözlemlenmiştir. Diğer okullara yönelik olumsuz bakış açısının özellikle kız öğrenci velilerinde baskın ve yaygın olduğunu da vurgulamanın gerektiği düşünülmektedir.

Bugün gençlik başıboş. Okulların arka sokaklarında sigara içen, birayla dolaşan kaç tane formalı öğrenci görüyorum her gün. Diyeceksin ki sanki İHL’nde yok mu sigara içen öğrenci? Var ben de biliyorum. Ama diğer liselere kıyasla daha az oranda. Biz ancak sevmeyi biliriz toplumca. Sahip çıkmayı bilmeyiz. Eğer yeterince sahip çıkılsaydı İmam Hatipler bugünkü duruma düşmezdi. Halkın umursamadığını düşünüyorum. (18E-K).

Ben her dakika kızımın başında durup onu kontrol edemem. Allah’tan korkmayı öğrenirse yeter benim için. Ahlaklı ve edepli yetişmedikten sonra isterse doktor olsun boş benim için. Zaten toplumun için çürüten de bu düşünce. Yani hep insanlar birbirlerinin ve çocuklarının işiyle gücüyle mesleğiyle övünmeyi seviyorlar. Halbuki asıl tasa dert adam gibi doğru dürüst çocuk yetiştirmede. Bunu düşünerek kaç kişi hareket ediyor ki Allah aşkına? (07K-K).

Açık söyleyeyim ben kızım başörtüsünü rahat takabilsin, namazını niyazını öğrensin diye İHL’ne gönderdim. Rızkı veren Allah. Ben bir baba olarak onun iyi bir dini eğitim almasından sorumluyum. İyi bir eğitim alsın ki vatana millete faydalı bir insan olsun. Hani hikaye de anlatılır ya adamın oğlu vali olmuş. Babasını çağırmış “Gel bak vali oldum.” demiş. O da demiş “vali olmuşsun ama adam olamamışsın.” Ana babalar bu yönünü hiç düşünmüyorlar. (22E-K).

Gençlik bugün intiharın eşiğinde. Gazetelerin 3. Sayfaları annesini öldüren, uyuşturucudan ölen genç kızlarla delikanlılarla dolu. Doğrusu çocuk yetiştirmek artık büyük bir cesaret. Çocuğun kendi akıyla doğruyu yanlış seçmesi lazım. Bu da ancak Allah korkusunu taşımasıyla olur. İmam Hatipler bu nedenle önemli. Şimdi eğri oturup doğru konuşalım. Bu okullarda mükemmel değil ama diğer okullara kıyasla bence çok daha iyi bir ortam. Solcuların bir kısmı bu okulları kapatmak için ellerinden geleni

yapıyorlar. Halk sahip çıkmalı İHL'ne çünkü bizim için bir değer İHL. Milletini devletini seven herkes için bu böyle olmalı. (24E-E).

Bugün İmam Hatipleri devlet düşmanı gibi göstermeye çalışanlar var. Hadi onların derdi belli de bizim halkımız sanki öcü varmış gibi bu okullara çocuklarını göndermiyorlar. İmam Hatiplerin bugünkü durumunun suçlusu bence biziz. Diğer okullarla ne farkı var bu okulun? Çocuk benimse istediğim okula gönderirim. Bence İmam Hatipleri yeterince anlamadıkları ve bazı kanallarda gösterilen şeylere kandıkları için dışlayanlar var. (25E-K).

Velilerin çoğunluğu halkın İHL'ne eskisi kadar sahip çıkmadığını düşünmekte ve buna gerekçe olarak da ailelerin artık çocuklarını bu okullara yollamamalarını göstermektedirler. Bununla birlikte şu noktanın altı da çizmekte yarar görülmektedir: Anne babaların geneli İHL'nin toplumun bir kesimi tarafından horlandığını, dışlandığını ve ön yargıyla yaklaşıldığını düşünmektedir. Toplumu propagandaların etkisi altında kalmakla suçlayan ciddi bir İHL kitlesinin bulunduğu genel olarak paylaşılan bir düşünce olarak dikkat çekmektedir. Ancak çoğunluk, toplumun ilgisizliğini İHL'ne giden öğrencilerin üniversite şansının düşük olmasına bağlamaktadırlar.

Sen göndermezsen ben göndermezsem kapatılır bu okullar. Yanlış anlaşılmasın ben İHL'ni sütten çıkma ak kaşık olarak görmüyorum kesinlikle. Zamanında çok yanlışlıklar yapıldı ama bu okullarda kapatılırsa çocuğuna doğru dürüst din eğitimi vermek isteyen ana baba ne yapacak? Zamanında bu ülkede cenaze kaldıracak adam bulamamışlar. (21E-K.E).

Katsayı uygulaması kaldırılırsa belki bir düzelme olabilir ama bunun için benim yapacağım bir şey yok. Bazıları bu okullardan ve bur da öğrenim gören öğrencilerden korkuyor. Bende İHL mezunuyum. Burası da devletin okulu. Korkmamayı ve korkutanları da durdurmak lazım. (17E-E).

İmam Hatipler kapatılırsa kıyamet kopmaz elbette ama yazık olur. Bir kesim bu okullara sanki devlet düşmanı yetiştiriyormuş gözüyle bakıyor. Bu düşüncenin ortadan kalkması için İmam Hatiplerin adam gibi eğitim verip adam gibi insanlar yetiştirmesi lazım. Bunun içinde başarılı öğrencilerin de

buralarda okuması teşvik edilmeli ve katsayı kaldırılmalı. Ama bu da çabucak olacak bir şey değil bence. (16E-K).

Görünüşte anne babaların tamamı İHL'nin şu anki durumundan şikayet etmekle birlikte, tamamı katsayı uygulamasının değiştirilmesinden ve halkın bu okullara tekrar sahip çıkmasından başka çözüm göremediklerini ve bunu da kendilerinin değil devletin sorumluluğu olduğunu düşünmekte ve bu düşüncenin altını çizmektedirler. Birçoğuna göre kendilerine düşen sorumluluk İHL'nin kapatılmaması için çocuklarını İHL'ne göndermek ve yakınlarını da bu konuda teşvik etmektir.

Öğrenci velilerine İmam Hatiplerin mevcut durumu sorulduğu zaman aralarında tam olarak ifade edemeyenler olsa da ilk yakındıkları konu üniversite giriş sınavındaki katsayı uygulaması olmuştur. YÖK Genel Kurulu'nun 30 Temmuz 1998'de aldığı kararın ardından, meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin kendi alanları dışında, üniversitelerin başka bölümlerinde öğrenim görme şansı oldukça azalmıştır. İHL mezunlarının kendi alanları İlahiyat Fakülteleridir. YÖK'ün yaptığı yeni katsayı düzenlemesi ile İHL mezunu öğrencilerin ilahiyat fakülteleri dışında bir yüksek öğrenim programına girmeleri zorlaşmıştır. Buna karşılık İlahiyat Fakültelerine girişleri de bir o kadar kolaylaşmış görünmektedir. Örneğin 2003 Öğrenci Yerleştirme Sınavında tüm ilahiyat fakülteleri kontenjanlarını İHL mezunları doldurmuştur. (Bozan ve diğerleri, 2004). İlahiyat fakültelerinde İlahiyat eğitimi alarak din görevlisi olmak ve Eğitim Fakültelerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği programına devam edip öğretmen olmak yükseköğretime devam açısından 2006 yılına dek İHL öğrencilerinin elindeki iki seçenektir ve her iki bölüm içinde ek puan alabiliyorlardı. Ancak, 2006 yılında Yükseköğretim Kurumu'nun yayınladığı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda ilahiyat fakültelerinden ayrılarak eğitim fakültelerine bağlanan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerine, 2006'dan itibaren imam hatip lisesi mezunlarıyla birlikte diğer tüm öğretmen lisesi mezunları da ek puanla girmeye başlamış oldular. Bu, şimdiye kadar rakipsiz olarak din kültürü öğretmenliği bölümlerine yerleşen İHL mezunlarının, öğretmen lisesi

mezunlarıyla yarışmak zorunda kalmaları demektir. İlahiyat fakülteleri ve din kültürü öğretmenliği bölümlerine giden İHL mezunlarının ortaöğretim başarı puanları 0,8 ile çarpılmaktadır. Ayrıca kendi alanlarının devam niteliğinde olduğu için buna ilave olarak 0,24'lük ek puan da almaktadırlar. Böylece her iki programın neredeyse tüm kontenjanlarına İHL mezunları girmektedir. İHL mezunlarının mühendislik, tıp ve öğretmenlik gibi diğer programlara girme şansı çok az olduğu için toplam 1100 civarındaki ilahiyat ve din kültürü kontenjanı İmam Hatipler için büyük önem taşımaktaydı. Ancak ebeveynlerin hemen hemen tamamının bu yeni uygulamadan habersiz olduğu anlaşılmıştır. Öğrenci velileri mülakat boyunca sık sık katsayı uygulamasıyla kendilerinin ve çocuklarının mağdur edildikleri dile getirmişlerdir.

Benim çocuğumda bu devletin insanı değil mi? Din Kültürü öğretmeni olsun diye gönderdim ama bak sen şimdi diyorsun ki o da zorlaştı. Başka okula da açık söyleyeyim güvenip gönderemedim. (10K-K).

Toplum bu çocuklara sahip çıkmalı. Sonra çıkıp irtica diyorlar. Ben evde çocuklarımdan birini severken diğerini sürekli azarlarsam ilerde ne olur? O çocuğun bana karşı bir sevgi saygısı kalır mı? Devlette neden bu okulu dışlıyor anlamıyorum. Ne yapıyor bu çocuklarda bu kadar karşı çıkan oluyor? (23E-E).

Ben kendim İHL mezunuyum. Bu güne kadar da namusumla ekmeğimi kazandım. Kimsenin hiçbir şeyine el uzatmadım. Bana bu terbiyeyi İHL verdi. Oğlumun da böyle yetişmesini istiyorum. Diğer okullar kötü mü dersler kötü diyemem ama İHL daha iyi diyebilirim. Devlet okul tercihini bana bırakıyorsa sonrada dönüp niye sen bu okula gönderdin diye kimsenin beni yada çocuğumu cezalandırmaya hor görmeye hakkı yok. Hor görmeyi bırak bide ceza verir gibi "Biz senin çocuğunu üniversiteye bile almayız." diyor.Katsayının meali bu bence. (21E-K.E)

Katsayı falan ben bilmem bunları. Ben kızımın Kuran kursu öğretmeni olmasını istiyorum. Okursa ne ala yoksa da aha benim gibi evlenir, ırgat gibi çalışır tarlada bahçede. Bir çocuğun içinde olacak okuma isteği yoksa

katsayı falan boş. A....'nın ağabeyini düz liseye gönderdik ne oldu? Şimdi köyde çobanlık yapıyor. (04K-K).

Bir başka dikkat çekici gerçek ise; İmam Hatip Liselerinin ciddi anlamda öğrenci sıkıntısı yaşamasıdır. 1997 öncesinde başvuruların çokluğu nedeniyle sınavla öğrenci alan İHL bir süredir ciddi anlamda öğrenci sıkıntısıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Araştırma yapılan okul 3 okul binasından, 1 pansiyon binasından ve bir yemekhane binasından oluşuyorken, öğrenci azlığı nedeniyle okul binalarından sadece biri aktif olarak kullanılmaktadır. Önceden sınıf mevcutları 40'lı 50'li sayılarda seyrederken şimdi ortalama sınıf mevcutları 15-20 öğrenciden oluşmaktadır.

Normal şartlarda, öğrenci sayısının azalmasının öğrenim kalitesini olumlu anlamda etkilemesi beklenirken, İHL'nde tam tersine bir durum, yani öğrencilerin niteliklerinde de ciddi bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. İdareci ve öğretmenler İHL'ne devam eden öğrencilerin niteliğinin düşük olduğunu konusunda hemfikir oldukları araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Onlara göre, aileler üniversite öğrenimi görme şansı düşük olan çocuklarını İHL'ne gönderdikleri için daha işin başında ciddi motivasyon eksikliği yaşanmaktadır. Üniversite şansı hayli düşük olduğu için İHL'ne çok az başvuru olmakta; aileler üniversite kazanma şansı daha düşük olan çocuklarını İHL'ne yollamakta; okul yöneticileri, İHL mezunları ve muhafazakâr çevreler, İHL kapanmasını diye köylerden, normal olarak lise eğitimi yapmayı düşünmeyen çocukları, burs ve pansiyon olanağı sağlayarak güdüleyebilmektedirler. (Bozan, 2004) Araştırma yapılan okulda da benzer durumlar gözlemlenirken, sosyal çevrenin ve pansiyon olanağın öncelikli sebepler olduğu sanılmaktadır.

Öğretmen ve idareciler, öğrencilerin "Nasıl olsa üniversiteye giremeyeceğiz." diye derslerine fazla ilgi göstermediklerinden yakınmaktadırlar. Ayrıca, üniversiteye girmedeki eşitsizliği gidermek amacıyla normalin çok üzerinde çalışması gereken öğrencilerin enerji ve konsantrasyonlarının büyük kısmını üniversiteye hazırlığa (dolayısıyla meslek derslerinden çok kültür derslerine, ama en çok da dersanelere) verdiklerini TESEV'in 2004 yılında yaptığı araştırmada da belirtirken, araştırma yapılan

okulda da benzer durumların söz konusu olduğunu ebeveynler belirtmektedirler.

İHL olgusunu oluşturan bütün unsurlarda; öğrenci, öğretmen, idareci, veli ve mezun bileşenlerinde bu okullardaki nicelik kaybının nitelik düşüşünü tetiklediği ve katsayı uygulamasından vazgeçmedikçe bu gidişin değiştirilemeyeceği konusunda bir mutabakat bulunmaktadır. Hem öğrenci sayısının düşmesi, hem de gelenlerin genellikle düşük gelirli ailelerin çocukları olması nedeniyle İHL'nde otomatik olarak bir statü kaybının yaşandığı düşünülmektedir.

Açık söyleyeyim benim çocuğum üniversiteyi kazanacak kapasitede bir çocuk değil. Olsaydı neden bile bile çocuğumun önünü kapatayım ki? İlköğretimden beri farklı arkadaş gruplarına takılıyor, sigara içiyordu. İHL'ne yazdırırken de oradaki idareci arkadaşına söyledim bunları. Ahlaklı edipli biri olarak yetişmesi için gönderdim İHL'ne. Yoksa üniversiteyi kazanabileceğini bilsem baştan yenik başlayacağı bir yarışa onu sokmazdım. (19E-E).

3 kızım var. Biri Fen Lisesini kazandı. Oraya gidiyor. M....'de kazansaydı onu da gönderirdim. Kapasitesi bu kadarmış. En azından burada dini ilimleri de öğreniyor. Geçen yıl, iki yıllık Büro Sekreterliğini kazandı. (26E-K).

Oğlum Anadolu lisesini kazandığı halde oraya göndermedim. Ben İHL mezunuyum. Aynı zamanda İHL mezunları derneğinde de görevliyim. Bu okullar kapanmamalı. Din olmazsa toplumun temeli çürür. Ben oğlumun şeriatçı olsun yok rejimi değiştirsin diye göndermiyorum. Eğer çalışırsa burada da başarılı olabilir. Herkes üniversite mezunu olacak diye bir şart da yok. Bu milletin din iman sahibi çiftçiye de, esnafa da işçiye de, çöpçüye de ihtiyacı var. (23E-E).

Bizim aile kız çocuklarını ilkokuldan sonra okutmaz. İHL'ne gelmesi için babasını zor ikna ettik. Okuyan çocuk her okulda okur. Yeter ki içinde olsun.(10K-K).

Ben kendimde İmam Hatip mezunuyum. Lise arkadaşlarımda içinde doktor da var mühendiste memur da var imam da. Şimdi üniversiteyi kazanamaz diye çocukları İHL'ne göndermiyorlar. Bu da başarıyı düşürüyor. Ne zarar

gördü bu devlet bu millet bu okullardan da önünü kestiler anlamıyorum. Sahip çıkalım ki bu okullar yine dinini imanını bilen insanlar yetiştirsinsinler. Bunu düzeltmekte devletin hükümetin işi. (29E-K).

Alıntılardan da anlaşılacağı gibi anne babalar İHL'nin şu anki statüsünden memnuniyetsizliklerini dile getirseler de büyük bir çoğunluğun bu durumu kabullenerek çocuklarını İHL'ne gönderdikleri açıkça anlaşılmaktadır. İyi bir meslek sahibi olabilmek için mutlaka Anadolu lisesi, Fen lisesi yada Anadolu Öğretmen lisesinin kazanılması gerektiği konusunda bir ön kabullenmeyle beraber düz liselere karşı genel bir güvensizlik gözlemlenmektedir. Çocukların ders başarısının okul seçiminde çok büyük rol oynadığı ve başarılı öğrencileri İHL'ne yönlendiren ebeveyn sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Yükseköğretim şansı düşük öğrenciler için İmam Hatipler, ahlaki vasıfları kazandıracağı beklentisiyle tercih edildiği düşünülmektedir.

İmam Hatiplilik Olgusu ve Dayanışma Ağları

İmam Hatiplilik olgusu ne demektir? Böyle bir olgu var mıdır? Görüşme gerçekleştirilen veliler bir "imam hatiplilik olgusu"ndan bahsedilebileceğini söyleyip bir dizi milliyetçi-muhafazakâr değer en iyi İmam Hatipler tarafından savunulduğu belirtmektedirler. İHL'nden "terörist, hırsız, hortumcu vs. çıkmadığı" ısrarla vurgulanmaktadır. Bu durumun kendilerine ekstra sorumluluk yüklediğini, örneğin toplum içindeki hal ve davranışlarına çok dikkat etmeleri gerektiğini, yakınmadan çok övünerek söylemektedirler. TESEV'in 2004 yılında yaptığı araştırmada da, Öğrencilere "Başka okullardaki akranlarınız size nasıl bakıyor?" diye sorulduğunda, öğrenciler sıklıkla, üniversite konusu nedeniyle kendilerine acınıldığını ama aynı zamanda da gıpta ile bakıldığını belirtmişlerdir.

Sanılanın aksine İHL mezunları arasında çok güçlü dayanışma ağları ve bağlarının mevcut olmadığı gözlemlenmektedir. Mezunlar Derneği gibi oluşumlar da çok büyük heyecanlar yaratmamaktadır. İmam Hatipliler arasında dayanışma ağlarının olmaması bir İHL camiasının olmadığı anlamına gelmemektedir. Eski yıllara göre, İmam Hatipler arasındaki bağlar gevşese de

hâlâ İmam Hatipleri ayakta tutmaya çalışan mezun dernekleri okulların etrafında destek olan halkaların mevcut olduğu TESEV'in araştırmasında da belirtilmektedir. Araştırma yapılan okulda il kapsamında bulunan mezunlar derneği fakir öğrencilere giyim ve para yardımı yaptığı ebeveynler tarafından dile getirilmişse de ebeveyn görüşmelerini göz önüne alarak bu derneğin varlığının tek başına okul seçiminde fazla rol oynamadığı sonucuna varılmıştır.

Devletin verdiği aylık 6 liralık harçlıktan başka benim oğlum para falan almıyor. Sene başında hayırseverler tarafından ayakkabı, takım elbise vs. yardımı yapıldı o kadar. İmam Hatiplilik diye bir şey tabii ki var. Köyde eskiden İmam Hatipli diye parmakla gösterildi. Şimdide öyle ama önceden başkaydı. Kimse "çocuğunu İmam Hatip'e ver sana para vereyim." demez. Böyle düşünenler var mı? Bilmiyorum ama olduğunu zannetmem.(15E-E).

Sanki İmam Hatiplere burs ya da yardım yağıyormuş gibi bir kanaat uyandırılmaya çalışılıyor. Ben de İHL'nde çalıştım. Şimdide oğlum orda okuyor. Benim oğlum Devlet parasız Yatılı Sınavını kazandı. Oradan bir miktar burs alıyor. O da her kazanana veriliyor. İmam Hatipli ya da değil diye bir ayırım yapılmıyor. Diğer okullardaki fakir öğrencilere ne kadar yardım ediliyorsa, İmam Hatipli öğrenciye de o kadar yardım ediliyor. Bazı iş adamları özellikle İmam Hatipli öğrencileri seçiyorlar. Bu da onların İHL'ne verdiği değeri gösteriyor. (24E-E).

Sene başında bir çift ayakkabı, kaban ve bir takım elbise vermişler. Bir de ayda 6 lira harçlık veriyor devlet parasız yatılı kaldığı için. Başka da bir yardım falan almıyor oğlum. (11K-E).

Solcular bu okullara çok yardım edildiğini falan zannediyorlar herhalde. Benim ihtiyacım yok. Zaten olana da diğer okullardan daha fazla yardım falan edilmiyordur. Keşke böyle bir dayanışma olsa da İmam Hatipler eskisi gibi adam gibi eğitim veren okullara dönüşseler. (28E-E).

Benim imkanım olsa burs verecek başka okulda okuyandansa İmam Hatipte okuyana burs vermek isterim tabii ki. Ahlaklı dinini iyi bilen birinin okumasına yardım etmek kadar güzel bir şey olabilir mi? Ama çok öyle

yardım falanda edilmiyor. Arada bir durumu olmayanlara kıyafet yardımı falan yapıldığını biliyorum o kadar. (16E-K).

İmam Hatipli olmak bizim çağlarımızda bir ayrıcalıktı. Bence hala da öyle. Verilen eğitimin kalitesinden dolayı İmam Hatip denilince akla dindar edep sahibi çalışkan öğrenciler gelirdi. Sayıda çoktu o zamanlar. İmam Hatiplilik diye bir şey vardı. Bir statü belirtisi gibiydi. (30E-K).

Yardımların abartılacak miktarda olmadığı ve bu yardımın İHL'ni seçme konusunda ana babalar için çok önem arz etmediği sanılmaktadır. Burs ve İmam Hatiplilik olgusuyla ilgili düşüncelerini ebeveynler savunma psikolojisiyle yanıtlamaya devam etmişlerdir. İl içindeki düz liselerin de pansiyon olanağı olmasına rağmen kırsal kesimde yaşayan veliler İHL'ni çoğunlukla da sosyal çevreninde desteği ve isteğiyle ve daha güvenilir olduğu gerekçesiyle çocukları için tercih ettikleri düşünülmektedir. İHL'ne devam eden öğrencilerin sayısının çokluğu nedeniyle İmam Hatiplilik olgusunun geliştiği ve tartışmalar içersinde belirginleştiği sanılmakla birlikte bu olgunun giderek zayıfladığı düşünülmektedir.

Ebeveynlerin İHL'nde verilen Eğitimle ve Çocuklarının Başarısı İlgili Bilinçlilik Düzeyleri

1997 Yılında çıkan 4306 no'lu kanunla Türkiye'de Sekiz yıllık kesintisiz İlköğretim uygulamasına başlandı. Bu uygulama, eğitim sistemimizde yeniden yapılanmayı beraberinde getirdi. İmam Hatip Liseleri de bu yeniden yapılanmadan etkilendi. Daha önceleri bu okulların bünyelerinde bulunan orta okullar, yani ilköğretimin ikinci kademesini oluşturan sınıflar kaldırıldı. Bu gelişmeler, İmam Hatip Liselerinin yeniden yapılanmasını gerektirdi. Uzun tartışmalardan sonra İmam Hatip Liseleri Hazırlık artı üç yıl olmak üzere dört yıllık öğretim veren kurumlara dönüştürüldü. Bu dönüşüm ile birlikte İmam Hatip Liselerinin ders çizelgeleri de yeniden oluşturuldu. (Bu çizelgeler Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı ile kabul edildi.) İşte bu yeni oluşum, İmam Hatip Liseleri derslerinin Öğretim programlarının da yeniden geliştirilmesine zemin hazırladı. İHL ders çizelgesinde yer alan on bir

dersin programlarını geliştirmek üzere bir komisyon oluşturuldu. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 10.05.1999 tarih ve 39 sayılı kararı ile kabul edilen bu öğretim programları 1999-2000 öğretim yılından itibaren uygulamaya konuldu. Bu programın uygulanmasında genel amaçlara ulaşabilmek için Laiklik ilkesi, din ve vicdan ve düşünce özgürlüğü, öğrencilerin sosyalleşmeleri özellikle vurgulanmıştır. (Tosun, 2005).

2005-2006 Öğretim yılından itibaren orta öğretim dört yıla çıkarıldı. Özellikle 9. sınıfta düz liseler ve İmam Hatip'in de dahil olduğu meslek liseleri arasındaki fark azaltıldı. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) İmam hatip liseleri ve Anadolu İmam Hatip liselerinin ders programlarını değiştirdi. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından ilan edilen yeni ders çizelgesinde, 9. Sınıf öğrencileriyle genel lise öğrencileri arasında gördükleri dersler bakımından bir fark bırakılmadı. Matematik, fizik, kimya, biyoloji, geometri, tarih, coğrafya gibi, genel liselerde 10, 11 ve 12. sınıflarda gösterilecek dersler, seçmeli ders olarak programa yerleştirildi. Bu bazı kesimlerce İHL öğrencilerinin, liselerin 10, 11 ve 12. sınıflarında haftada 8 saat bu dersleri alarak, genel liselerden geri kalmaktan kurtulabilecekleri düşüncesine yol açmış ve iktidar partisinin İHL lehine attığı bir adım olarak yorumlanmıştır. (ÖNDER, 2006). Öte yandan bazı ana babalar İHL'nin giderek içinin boşaltıldığını belirtmişler ve diğer liselerle arasında fark bırakılmadığı türü yakınmalar söz konusu olabilmektedir.

5 saat olan Kur'an dersi 3 saate düştü. Baktılar kapatamıyorlar şimdide içinin boşaltıyorlar. Zaman yetmiyor diyor öğretmenler Kuran okurken bütün çocukları okurken dinlemek için. Sonra öyle yanlış öğrenerek devam ediyorlar. Adı üstünde İmam Hatip Lisesi. Adam İmam olacak, vaaz verecek .Haftada 3 saatle olacak iş mi bu? Önünü kapattılar bari içinin değiştirmeye kalkmasalardı. (21E-E.K).

Ben imamım. Kızım 11. sınıfta. Doğru dürüst Kuran okuyamıyor. Meslek lisesinde meslek derslerinin saatini azaltmak bence çok mantıksız.(16E-K).

Hem meslek lisesi diye bir okulu açacaksın hem de meslek derslerini azaltacaksın. Kültür dersleri de önemli ama meslek derslerin ağırlığının fazla olması gerekiyor bence. (24E-E).

Bizim bey imam. Bizim kızı dinliyor bazen Kuran okurken. Kızıyor “Ne biçim öğreniyorsun?” diyor. Önce dini dersler sonra diğer dersler gelmeli. (05K-K).

Ortaöğretim kurumlarının dört yıllığa çıkarılmasıyla birlikte diğer okullarda olduğu gibi İmam Hatip Liselerinin de ders programlarında değişiklikler meydana geldi. Meslek derslerinin ders saatleri azaltılarak dört yıla yayılması, kimilerince İmam Hatipler ile düz liselerin farklarının azaltılması ve İHL'nin fonksiyonlarını yitirmesine neden olabileceği kaygısıyla karşılandı. Aynı kaygının bazı veliler tarafından da paylaşıldığı ve kültür derslerinin fazlalığından şikayetçi olduğu gözlemlenmiştir.

Velilerin çocuklarının aldıkları eğitimle ve bilgi düzeyleriyle ilgili sorular kapsamında, okul giriş çıkış saatleri, kaçınıcı sınıfta hangi şubede olduğu, kaç kişilik bir sınıfta öğrenim gördüğü, kaç dersinin ve hangi dersin kaç saat haftada işlendiği gibi sorular yöneltildi. Bu konuda yeterli bilgi sahibi olamamaları nedeniyle ebeveynler sorulara cevap vermekte zorlanmışlar ve okulla ilgili bu tür sorular veliler tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmıştır. Bunun nedeninin, ebeveynin, kendini suçlu hissetmesi olabileceği sanılmaktadır. Kız öğrenci velilerinin bu konuda daha bilgili ve hassas olduğu mülakatlarda gözden kaçmamıştır. Ebeveynlerin tamamı çocuklarının kaçınıcı sınıfa devam ettiğini bilmelerine rağmen şubesini doğru söyleyebilen veli sayısı 8'dir. Sınıf mevcudu, hangi dersin kaç saat işlendiği gibi sorulara ise yine ilçe merkezinde ikamet eden velilerden ikisi tam olarak doğru yanıt vermişlerdir. Görüşme yapılan velilere çocuklarının haftada kaç saat derse girdiğini ve kaç dersinin olduğu sorulduğunda haftada 40 saat ders gördüğünü sadece 2 öğrenci velisi doğru olarak yanıtlarken kaç ders aldığını ve hangi dersi kaç saat aldığını tam olarak bilen ebeveyne rastlanmamıştır.

Hangi sıklıkta okula çocuğunun durumunu öğrenmeye geliyorsunuz sorusu sorulduğunda düzenli olarak geldiğini söyleyen veli sayısı 3 iken annelerin bu

konuda daha istekli ama daha çekingen olduğu gözlemlendi. Söz konusu okulda dönemde iki kere gerçekleştirilen veli toplantılarına katılımın son derece düşük olduğu bizzat orda çalışan idareci ve öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğrenci velileri köyde yaşamalarından dolayı sık gelme olanaklarının olmadığını söyleseler de ilçe merkezinde ikamet eden velilerin de okula uğrama sıklığının son derece az olduğu velilerle yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Dönem sonlarında özellikle pansiyonda kalan erkek öğrencilerinin karnelerini dahi köyde yaşayan ailelerine götürmedikleri ifade edilen başka bir ilgi çekici noktadır.

Köyden buraya gelmek bir dert. Gelsen orda tarlaya hayvanlara kim bakacak? Kış günü zaten yollarda kapanıyor. Ben getirip buraya yazdırdım. Daha ne yapayım? (15E-E).

Evde küçük çocuk var. Onu bırakıp dışarı çıkamıyorum. Akşamları odasına çekilip çalışıyor gibi gözüküyordu ama İngilizcesi ve Arapçası zayıf. Babası da işten izin alamıyor. (07K-K).

M'nin sınıfını değiştirmek istiyorum. Sevmiyorum sınıfındaki kız arkadaşlarını. Birkaç mesajlarını falan yakaladım cep telefonunda. Küçük çocuk var ama yinede gelmeye çalışıyorum okula. Okul giriş çıkışlarını devamsızlığını çok sıkı takip ediyorum. Kız çocuğu Allah korusun başına bir şey gelmesinden korkuyoruz hele de M biraz parlak bir kız. Çok takılan olabilir peşine. (05K-K).

Ben bir baba olarak onu açta açıkta koymuyorum. Açıkçada konuştum. Ben bilsem derslerini ne olacak bilmesem ne olacak onun içinde okuma isteği olmadıktan sonra. Ama çok şükür iyi durumu. (16E-K).

Veli toplantılarını hiç kaçırmam ama yalan söylemeyeyim arada pek gelme fırsatım olmuyor. Ders notlarını internetten takip ediyorum. Kendi de azimli istekli okumaya. Zaten iş onda bitiyor. (25E-K).

Çocukların ders durumu sorulduğunda hiç zayıfı olmayan öğrenci sayısı 5'tir. Şüphesiz bu durumda ailenin de etkisi bulunmaktadır. Anne babalara bu

yönde sorulan sorularda ebeveynlerin hemen tamamı savunma durumuna geçmiş ve neden çocuklarının ders durumunu takip edemediklerini açıklamaya çalışmışlardır.

Okula bir geliyorum başımı şikayetten alamıyorum. Kızlar okumadı evlendiler. Bu adam olsun diye buraya yazdırdım ama 13 gün devamsızlık kağıdı geldi eve. Sigara desen bunda. Ben 70'ine merdiven dayamış bir adamım. Baş edemiyorum ki bununla. (27E-E).

Ben B...'nin çalışmadığını söyleyemem ama demek ki benim kızın kapasitesi bu kadar. Anormal bir durum olsa okul zaten bana haber gönderir.(20E-K).

H...'nin dersleri iyi. Okul birincisi olmak için uğraşiyor. Ben köydeyim pek gelip gitme imkanım olmuyor birde açıkçası bir çocuğun içinde varsa okur yoksa ben her gün başına vursam ne fayda. (03E-E).

Şöyle bir etrafa bakınca bazı anne babalar nerdeyse çocuklarıyla okula gidip gelecekler. Sabah akşam gidiyorlar nerdeyse. Çocuk kendi başına ayakta kalmayı ne zaman öğrenecek sürekli başında olursan? Ben takip ediyorum ama çok belli etmem kızıma takip ettiğimi. Yanlışını görürsem uyarırım. Evde ders çalışsın diye bulaşık yıkatmıyorum, iş de görmüyor. İçinde varsa okur inşallah. (09K-K).

Öğrenci velilerine okulda verilen eğitimden memnun olup olmadıkları sorulduğunda eğitimin iyi ama yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Kültür derslerine karşı genellikle velilerin bir ön yargısı olduğu gözlemlenmektedir. Ebeveynler, İHL'ni seçmelerindeki temel nedenin din eğitimi olduğunu diğer derslerinde gerekli olduğunun ama meslek derslerinin daha önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Önceki dönemde 6 saat olan Kuran dersinin 4 saate indirilmesi özellikle velilerin dikkatini çekmiş ve bu durumla ilgili memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Meslek lisesinde meslek derslerinin ders saatinin azaltılması çok mantıksız. İmam doğru dürüst Kuran okuyamıyor, namaz kıldıramıyorsa cemaatin hali

ne olur? Diye sormak lazım. Bakıyorum bizim çocuğa evde ders çalışsa da başka derslere daha çok çalışıyor. (23E-E).

Okulda verilen eğitim iyi ama bizim kız sınıfından şikayetçi. Özellikle sınıflarındaki erkek çocuklar dersi hep kaynatmaya çalıştıklarından bahsediyor. Bence İHL'nde kız erkek ayrı sınıflarda okumalılar. (21E-E.K)

Okulun eğitiminden memnunum da bizim oğlandan memnun değilim. Karnesi çok kötü. Devamsızlık kağıdı boyuna geliyor okuldan. Laf dinletemiyorum. (19E-E).

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere ebeveynler okulun verdiği eğitim konusunda genel olarak memnun olduklarını belirtirken meslek derslerinin önemini özellikle vurgulamaktadırlar. Okulun fiziksel yapısı hakkında velilerin çoğunluğu yeterli gördüğü yorumu yaparken, kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıflarda okuması gerektiği düşüncesinin velilerin çoğunluğu tarafından paylaşıldığı düşünülmektedir. Kız öğrencilerin ebeveynlerinin daha ilgili olduğu gözlemlenirken özellikle kırsal kesimde yaşayan ebeveynler uzaklık nedeniyle çocuklarını kontrol edememekten yakınmaktadırlar. Bazı ebeveynler, maddi olanakları sunduklarını ve ana baba olarak kendilerine düşen vazifelerini yaptıklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin Tercihlerinde Sosyal Çevrenin Etkisi

Görüşme yapılan öğrenci velilerinin tamamının ailesinde ve çevresinde İHL mezunu yada İHL'ne devam eden bir akraba ya da yakın aile dostunun ya da anne ve baba üzerinde söz sahibi bir büyüğünün tavsiyesinin etkili olduğu sanılmaktadır. Köyde ikamet eden velilerin İHL'ni çocukları için seçmelerinde, önde gelen etki sahibi kişi genellikle o köyün imamı olabilmektedir. Öyle ki söz konusu İmam Hatip lisesinde A.... Köyünden gelen 25 civarında öğrenci olup bu öğrencilerin takibini bizzat o köyün imamı yapmakta ve her sene köyde bulunan ilköğretim okulundan mezun olan öğrencilerin aileleriyle görüşerek bizzat okula gelip kendisi kayıt yaptırmaktadır. Öğrencilerin barınma giyim gibi giderlerinin karşılanmasında da etkin rol oynadığı görülmüştür. O köyden gelen öğrenci velileriyle görüşebilmek için A.... Köyüne gidilmiştir. İmam'ın

köyde ikamet edenlerin çocuklarıyla yakından ilgilendiği için çok büyük sevgi ve itibar gördüğü gözlemlenmiştir. İmamın 5 senedir o köyde görev yaptığı bu süre zarfında yaklaşık 50 öğrenciyi bizzat götürerek İHL'ne kayıt yaptırdığını ebeveynler ifade etmişlerdir:

İmam efendi sağ olsun önyak oldu. E.....'yi yazdırdık geçen sene İHL'ne. Kızımda gelecek sene gidecek. Memnunuz okuldan.(19E-E).

Ben pek düşünmüyordum bizim kızı okutmayı ilkokuldan sonra. Baktım İmam efendi 12 tane çocuğu ayarlamış aralarında kızlarda olunca bende kabul ettim birlikte gelip giderler güvenli olur diye. Şimdi 3. Sınıfta çok memnunuz okuldan. (22E-K).

Üzüm üzüme baka baka kararır hesabı çocuklarda birbirlerinden etkileniyorlar. Bizim sülalede bütün çocuklar İHL'ne gitti. Aralarında imam olanlar da var memur olan da. (11K-E).

İmamlar ister il merkezinde ister ilçe merkezinde isterse köyde çalışıyor olsunlar çocukları için İHL'ni tercih eden meslek gruplarının başında gelmektedirler. Kendi çocukları için olduğu gibi yaşadıkları çevrede de bu konuda tavsiyelerde buldukları açıkça görülmektedir. Söz konusu okulun Anadolu İmam Hatip kısmında babası imam olan öğrenci sayısının 24 olduğu öğrenilmiştir. Yani her 5 öğrenciden birinin babası İmam olarak görev yapmaktadırlar.

Bizim bey imam. Büyük kızım E.... İlköğretimden beri İHL'ne gideceğini biliyordu. Bu sene mezun oluyor. Küçük kızım E...'nin ise ilköğretimde dersleri oldukça iyiydi. Fen Lisesini kazanacak olsa babası gönderecekti ama kazanamadı. Bizde düz Anadolu lisesine gitmesini istemedik. Başta İHL'ne gitmeyeceğim diye çok ağladı ama babası cep telefonu aldı hediye. Şimdi seviyor ama okulunu. Bizim bir arkadaşın kızı vardı G..... O da Anadolu lisesini kazanmış. Ailesine dedik İHL'nin de başarılı çocuklara ihtiyacı var. O da İHL'ne yazıldı bu sene. Hep başarısız öğrencileri gönderdikleri için İHL'ne zaten başarı iyice azaldı. (09K-K).

Yakın akrabadan önceki yıllarda İHL'nden mezun olan ve şimdi meslek sahibi olmuş kişilerin de İHL noktasında aileleri yönlendirebildikleri görülmüştür. Çocukları için o kişileri rol modeli olarak algılayan anne babalar çocuklarının da o insanlar gibi yetişmeleri için İHL'ni tercih edebildikleri gözlemlenmiştir.

Benim ememin (hala) oğlu İHL mezunu. Şimdi doktor oldu. Çok çalıştı. Ona sorduk hangi okulu seçelim diye. Bu katsayı olayı hep böyle gidecek değil ya dedi bence İHL'ye gönderin. En azından ahlak sahibi biri olarak yetişir dedi. Ben de dedim çalışana rızık her yerde. (28E-E).

E.. bizim en büyük çocuk. Onun için araştıralım okul seçmeden diye. Amcası var muhasebeci. O ısrar etti İmam Hatip'e gönderin diye. Şimdilik de memnunuz. İnşallah imam olmasını çok istiyoruz. (11K-E).

Kız çocuklarının gönderilmesi konusunda yapılan tavsiyelerde ağırlıklı olarak güven mefhumu rol oynamaktadır. Okulda bazı ailelerin bütün fertlerinin çocuklarının İHL'nde öğrenim görmüş ve görmekte olduğu anlaşılmıştır.

Benim 8 çocuğum var. 2'si İHL'de okuyor, 4 kızım da bitirdi. Biri Kuran kursu öğretmenliği yapıyor. 2 kızım evlendi. 2'side evde KPSS'ye hazırlanıyorlar Kuran Kursu öğretmenliği için. Eşimin bütün kardeşlerinin bütün çocukları burada. Eşimde kardeşleri de İHL mezunu. Başka yere göndermezler çocuklarını. A...Kaynımın 2 çocuğu var düz İmam Hatip'te. E... ile aynı sınıfta yine bir kaynımın kızı var. Gelecek senede benim küçük kız ilköğretimi bitirince o da buraya yazılacak. Biz memnunuz okuldan. Bizim ailede hep esnaf zaten. Okuyamazlarsa da gelir babalarının dükkanında dururlar. (14K-K).

Bu seçim meselesi. Benim çocuğumun hangi okula gideceğine tabî ki ben karar vereceğim. Bir çocuğun hele de kız çocuğunu iyi büyütme zor iş. Biz de ailece böyle bir düşünce var. Ben kendim de İHL mezunuyum. Çocuklarımı da buraya gönderdim ve göndereceğim. (25E-K).

Görüldüğü gibi velilerin okul seçiminde söz konusu okul İHL olunca sosyal çevre daha büyük bir rol oynayabilmektedir. Bazı ebeveynler kendi seçimlerinin sorgulanmasından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Söz konusu okulda soyadı T... olan 7 tane öğrencinin bulunduğu ve öğrencilerin tamamının birbirleriyle akrabalık ilişkisi içinde olduğunu yine aynı soyadına sahip bir öğrencinin velisi ifade etmiştir. Ancak bütün çocuklarını İHL'ne gönderen marjinal sayıda aile olduğunu belirtmek gerektiği düşünülmektedir.

Pansiyon ve Burs Olanaklarının Velilerin Okul Seçimindeki Rolü

İmam Hatip okullarına ilk olarak 1963-1964 yılında parasız yatılı öğrenci alınmaya başlandı.(Bozan ve diğerleri, 2004). Bu sayede özellikle kırsal kesimden gelen, düşük gelirli ailelerin çocuklarının öğrenim görme şansı arttı. Diyanet bünyesinde "İş garantili" okullar olarak algılanması, İHL'ni dar gelirli aileler için cazip hale getirdi. Yıllar içinde İHL'nin pansiyon ve burs olanaklarının belirgin şekilde arttığı görülmektedir: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü çatısı altında faaliyetlerini sürdüren İHL'nin yüzde 28'lik pansiyon olanağıyla, diğer okul türleri içinde tartışmasız bir üstünlüğü bulunmaktadır (Altunsaray, 2000). İHL'nin sunduğu bu yatılı okuma olanakları mesleki ve teknik öğretimdeki (orta ve lise) erkek yatılı okuyan öğrenciler içerisinde değerlendirildiğinde, İHL'nin mesleki ve teknik öğretimde erkek öğrenciler için olan mevcut toplam yatılı okuma olanaklarının ortalama % 37,91'ine sahip olduğu görülmektedir. (Bozan ve diğerleri, 2004). Ayrıca İHL'nde erkek öğrenciler için sağlanan bu yatılı okuma olanağının ne kadarının parasız yatılı olduğuna bakılacak olursa, yatılı öğrenciler içerisinde ortalama % 6,53'e parasız yatılı okuyabilme olanağı sunulmuştur.

Araştırma yapılan okulun 235 kapasiteli erkek pansiyonu bulunmaktadır. Devlet parasız Yatılı sınavını kazanan ve İHL'ne kaydolan öğrenciler başka her hangi bir ücret ödemedi bu olanaklardan faydalanabilmektedirler. Aynı ilçede bulunan Endüstri Meslek lisesi ve bir düz lisenin de benzer şekilde pansiyon olanağı bulunmaktadır. Ancak İHL'nin pansiyon olanağı, Devlet Parasız Yatılı imtihanını kazanamayan ancak İHL'nde bulunan boş kontenjandan yararlanabilmelerinden dolayı kırsal kesimde yaşayan

ebeveynlerce daha cazip bulunmaktadır. Her okul yılı başında Devlet parasız yatılı sınavını kazanamayan öğrenciler boş kontenjan nispetinde bu şekilde pansiyona kabul edilmektedirler. Bu da ders başarısı açısından nispeten düşük öğrencilerin pansiyon olanağından ücretsiz yararlanabilmesi anlamına gelebilmektedir. Başarılı erkek öğrencileri aileleri çoğunlukla diğer okullara yönlendirdiğinden pansiyonun boş kontenjanı bu şekilde doldurulmaktadır. Bu, hem kırsal kesimdeki öğrencilere ücretsiz barınma hem de okul için de mevcut sayısının artması manasına geldiği düşünülmektedir.

Çeşitli kurumlar ve tüzel kişiler tarafından öğrencilerin eğitim ihtiyacı için verilen burs imkanı da İHL'nde farklı bir şekilde işlev görmektedir. Burs, başarılı öğrencilere verilen maddi yardım şeklinde tanımlanabilir. Ancak İHL'nin mevcut durumu nedeniyle bugün araştırma yapılan okulda, eğitim gören öğrencilerin büyük çoğunluğunu kırsal kesimde yaşayan ve genellikle maddi sıkıntılar çeken ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Bazı iş adamlarının maddi durumları zayıf öğrencilere gıda ve giyim yardımının dışında aylık olarak belli bir miktar parayı burs olarak verdiği 16E olarak kodlanan ebeveyn tarafından dile getirilmiştir. İHL öğrencilerinin özellikle tercih edilmesinde bu okullara karşı beslenen sempatinin rol oynayabildiği düşünülmektedir. Ders başarısının bu seçimde çok büyük bir rolü olmadığı ve öğrencinin maddi zorluk çekmesi ve İHL'nde okumasının kimi zaman yardım etmek isteyen kişiler için yeterli olduğu gözlemlenmiştir. Ancak tek başına ancak birkaç öğrenciye verilen bursun okul seçimindeki etkisinin zannedildiği kadar büyük olmadığını sanılmaktadır.

Kırsal kesimde yaşayan veliler yol parası dışında çok harçlık verme olanağına sahip olmadıklarını söylerken ilçe merkezinde yaşayan ebeveynler haftalık olarak ortalama yol parası dışında 5 ile 10 lira arasında bir miktardan bahsetmişlerdir.

Benim kızım burs falan almıyor. Ancak yakın bir arkadaşına geçen ay aylık 50 lira burs bağlandığını söyledi. Ama bahsettiği arkadaşını bende biliyorum gerçekten maddi olarak çok zayıf durumu. Kışın keten pardesü giymek zorunda kaldığını anlatmıştı bana.(18 E-K).

Oğlum pansiyonda kalıyor. Aylık 6 lirada harçlık veriyor devlet. Sene başında ayakkabı, takım elbise de vermişlerdi. Ayrıca burs almıyor.(19E-E).

Yozgatlı bir işadamından geçen sene birkaç öğrenciye burs ayarlamıştım. Ama çok öyle abartılacak miktarlar değil bunlar. Başka okula da gitseler aynı durumdaki öğrencilere burs bulanabilirdi. Ayağında yırtık ayakkabı olan, üzerinde montu olmayan bir öğrenci ha İmam Hatipli olsun ha olmasın herkes yardım etmek ister. Ama aynı durumda iki öğrenci olsa biri İmam Hatipte biri başka okulda ben şahsen İmam Hatiptekini tercih ederim. (23E-E).

ÖNDER gibi İmam Hatip Mezunları Derneği az sayıda da olsa katsayı ve başörtüsü nedeniyle Türkiye’de okumak istemeyen başarılı öğrencileri yurt dışında burs vererek öğrenim görmesini sağlamaktadır. Anne babalar uzak bir ihtimal olarak değerlendirseler de çocuklarının yeterli çalıştığı takdirde yurt dışında okuyabileceklerini belirtirken bir veli kızının bu konuda çok istekli olduğunu ve şimdiden bunu hayalini kurduğunu belirtmiştir. Bu, İHL’nde okuyup başarılı olmak isteyen ve din adamlığı dışında bir mesleğe sahip olma hayali kuran öğrencilere çalışmalarını için eksikliğini duydukları motivasyonu bir ölçüde sağlayabilmektedir.

Benim Kaynımın kızı şu an Avusturya’da Viyana Üniversitesinde Mimarlık okuyor .Bizim kızın en büyük hayali onun gibi olmak. Bakalım şimdilik dersleri de fena değil ama tabii ki çok zor ama olmayacak değil. (07K-K).

Yurt dışında okumayı çok istiyor. Geçen sene mezun olan arkadaşlarından Mısır’da El Ezher üniversitesine gidenler olmuş. Bende çalışırsa gidebileceğini söylüyorum sık sık. Şimdi daha çok çalışıyor. Bu çocukların en büyük sıkıntısı ilerde bir şey olamayacaklarını düşünmeleri. (21E-E.K)

Sayıda az da olsa yurt dışında öğrenim gören öğrenciler İHL’de öğrenim gören öğrenciler için en önemli rol model olarak görülmekte ve Katsayı ile ilgili sorunların aşılabileceği düşüncesini öğrencilerde ve ebeveynlerinde

uyandırabilmektedir. Özellikle bazı öğrenciler için yurt dışında okuma şansı onlara ihtiyaç duydukları motivasyonu sağladığı düşünülmektedir.

Ebeveynlerin Toplumun İHL'ne Yaklaşımı Konusundaki Değerlendirmeleri

Laikliğe duyarlı toplumsal kesim, kuruluşundan 1997 yılında sekiz yıllık kesintisiz eğitimle başlayan sürece kadar, İHL'ne hep kuşkuyla yaklaştılar. Hatta Milli Görüş hareketi lideri Necmettin Erbakan'a atfedilen bir sözden hareketle İHL'ni siyasal İslamcılığın "arka bahçesi" olarak tanımladılar. İmamlık yapamayacak kız çocuklarının artan sayılarda İHL'ne yönelmesi ve "din adamı" yetiştirmek amacıyla kurulan okullarda 1997 öncesi önemli orandaki yığılma dile getirilen endişelerden bazılarıydı. Gazeteci Bülent Korucu bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"İHL'li olmak, kimlik ve karşı kimlik haline geldi. İlkokulu yeni bitirmiş çocuklar, Din eğitimi adına her derdin ilacı, tüm sorunların çözüm melcei haline getirildiler. İnsan kaynağı da çok çeşitliydi. Mahallenin en haylazı oraya verildi; "belki burada adam olur" diye. Dışarıda bozulur korkusuyla 'kız gibi' çocuklar da gönderildi. Bu karışımdan ne kurtarıcı nesil, ne de korkulan işgal güçleri çıkmazdı; nitekim çıkmadı. Onlar ve ötekiler ayırımı her iki tarafa bolca empoze edildi. Siyaset rüzgarının yönüne göre bulunmaz Bursa kumaşı ya da potansiyel suçlu muamelesi görmeye başladılar." (Korucu, 2008).

Ancak 1997 sonrası sekiz yıllık kesintisiz eğitim ve meslek liselerine uygulanan katsayı uygulaması laikliğe duyarlı kesimi nispeten rahatlatmışsa da çocuklarının devlet gözetiminde din eğitimi almasını istediklerini dile getiren muhafazakar kesim bu kez memnuniyetsizliklerini farklı platformlarda dile getirmişler, siyasi iktidarlar tarafından bu sorunu çözme vaatleri siyasi partilerce seçim dönemlerinde kullanılmıştır. (Bozan, 2007).

İmam Hatipler de bu milletin devletin çocukları. Bazen gazetelerde ya da televizyon kanallarında onları düşman ya da teröristmiş gibi gösteriyorlar. Ben akrabalarım da söylüyorum yeri geldikçe. Bu okulları kapatmak

istiyorlar. Çocuklarımın orda kötü bir şey öğrendiğini düşünsem başta ben engel olurum. (04K-K).

Aslında abartılacak bir şey yok. Türkiye’de 1 milyon İHL mezunu varsa bunlardan ancak çok küçük bir kısmının bence o da yokta rejim karşıtı fikirleri olduğunu düşünüyorum. Biz de bu toplumda yaşıyoruz. Bir çocuğun küçük yaştan itibaren din eğitimi alması şart. Ben imamım. İslam da çocuğa din eğitimi küçük yaştan itibaren verilmesi gerekir ki çocukta vicdan Allah korkusu mefhumu gelişsin. Ben yaptığım işi seviyorum. Oğlumun da aynı işi yapmasını istiyorum. Başka da bu okulu seçme gayem falan yok.(23E-E).

Bizim zamanımızda bir ilahi vardı Mehmet Emin Ay’ın “Selam İmam Hatiplim” diye. Bizim zamanımızda her şey farklıydı. O zaman sınavla okula öğrenci alınıyordu. Ben önce yazılmışım. Bizim bir akrabayı almadılar sonra kayıtlar doldu diye. O zaman hatırlıyorum ne kadar çok adamın kapısını çaldılar bu okula yazılayım diye. Şimdi can çekişiyor. Öğrencilerin bir amacı yok. (07K-K).

Bugün bence İHL öğrencilerine yönelik büyük bir baskı var.'Bir de imam hatipli olacak' deniyor bu çocukların hoşla gitmeyen bir hareketi görüldüğü zaman. Çalışsalar bile üniversiteyi kazanmaları güç. Bazen pişman oluyoruz babası da bende olan biteni izledikçe. Psikolojileri bozuluyor çocukların. (08K-E).

Görüldüğü gibi, anne babalar İHL’ne kuşkuyla bakılmasından rahatsızlık duyduklarını ve çocuklarının toplumun bir kesimi tarafından dışlanma korkusunu taşıdıklarını belirtmelerine rağmen, bu durumun İmam Hatiplilik olgusunu güçlendirdiği gözlemlenmiştir. Söz konusu okulun bulunduğu ilçede İmam Hatip Liselerine karşı bir önyargı olduğu ifade edilmemekle birlikte özellikle yazılı ve görsel medyada İHL’ne yönelik eleştirilerden ebeveynler rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir.

Toplumsal Cinsiyet ve İmam Hatip Liseleri

İHL’nde okuyan kız öğrenciler için yapılan eleştiriler öncelikle İHL’nin “yalnız erkek öğrenciler için olması ve bir meslek okulunun gerektirdikleriyle sınırlı

tutulması” şeklindeki bir temel kabule dayanmaktadır. Buna gerekçe olarak ise, İslam’da kadın imam olmaması gösterilmektedir. Bu nedenle de, İHL’nde kız öğrencilerin okuması bir “çarpıklık” olarak değerlendirilmekte ve kız öğrencilerin İHL’nde yer alması, İHL’nin amacını aştığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. (Özcan, 2004; Bozan ve diğerleri, 2004). İHL’ni savunan söylemin en önemli argümanlarından biri ise, İHL’nin okuyamayacak kız çocuklarına okuma olanağı sağladığında ve muhafazakar ailelerin İHL sayesinde kız çocuklarını okula gönderdikleri şeklindeki bir ön kabule dayanmaktadır. İkinci bir argüman ise, İslam’da bayan imam bulunmamasıyla birlikte, bayanların din eğitimi ihtiyaçlarını karşılayacak bayan din görevlisi ihtiyacıdır. Nitekim, kız öğrenciler mesleki yeterlilik sınavını geçtikleri takdirde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Kuran kursu öğretmeni ve vaize olarak görev yapabilmektedirler.

Araştırma yapılan okulda yapılan öğrenci görüşmeleri ve kız öğrencilerin anne ve babalarıyla yapılan mülakatlar öğrenci velilerinin kız çocukları söz konusu olduğunda benzer kaygılardan hareketle İHL’ni seçtikleri anlaşılmaktadır. Genel olarak bütün veli görüşmelerindeki ortak kaygılardan bir tanesi çocuklarının “ahlaklı ve dindar” yetişmesi olmasına rağmen bu endişenin kız çocukları söz konusu olduğunda daha da belirgin hissedildiği düşünülmektedir. Kız öğrencilerin ebeveynleri çocuklarının başörtülü eğitim görebilmelerini ve başörtüsünden dolayı akranları tarafından dışlanmayacağı bir okul ortamına sahip olabilmelerini istemekte ve ahlak noktasında İHL’ni daha korunaklı görmektedirler. Meslek dersleri ile sınırlı da olsa başörtülü eğitim görebilmek okul seçiminde önemli bir unsur olarak algılanmaktadır. İHL’nin bir “camia” olarak algılanması ve yakın çevre ve akrabaların genelinde böyle bir tutumun belirgin olmasının da etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Örneğin, Araştırma yapılan okulda, bir ebeveyn, bütün ailesinin bir gelenek olarak çocuklarını İHL’ne gönderdiğini ve şuan öğrenim gören yaklaşık 7 öğrencinin kuzen, kardeş gibi akrabalık ilişkisine sahip olduğunu belirtmiştir. (23E-E.K). Ataerkil aile yapısının hüküm sürdüğü bir ilçede, büyük ebeveynlerin çocukların eğitimi üzerinde ana babalar kadar etki sahibi olabildiği sanılmaktadır.

Ataerkil toplumlardaki namus kavramının bu konuyla bağlantısını özellikle kız çocuklarının ilerde yapacakları evlilikleri noktasında daha net bir şekilde algılayabilmek olanaklıdır. Ailelerden bir bölümü kız çocuklarının üniversiteyi zaten kazanamayacaklarını ve iyi birer “anne” olmalarının bir yolunun da İHL’nde alacakları din eğitiminden geçtiğini belirtmişlerdir. Aslında bu noktada iyi birer “anne” olmanın arka planında iyi birer “eş” olacakları beklentisinin de yer aldığı düşünülmektedir. Hala görücü usulü evliliğin yaygınlığını koruduğu bir yerleşim biriminde evlilik çağına geldiğine inanılan bir kızın İHL mezunu olması, onu toplumun gözünde daha “ahlaklı ve edepli” ve aileler içinde oğulları için “daha iyi eş” adayları arasına girdirdiği sanılmaktadır. Özellikle eşinin çalışmasını istemeyen üniversite mezunu muhafazakar erkekler ve yine oğullarının eşlerinin çalışmasını istemeyen varlıklı muhafazakar aileler için İHL mezunları evlilik açısından daha iyi adaylar olarak algılanabilmektedir. İHL mezunlarının “dindar” olmaları nedeniyle daha iyi eşler ve anneler olacakları beklentisinin toplumun bir kesimince paylaşıldığı düşünülmektedir. Kız öğrenciler söz konusu olduğunda, aile kavramına, annenin çocuğun hayatındaki önemine dair ifadelerle sıklıkla rastlanmıştır.

Büyük kızımın üniversiteyi kazanma gibi bir düşüncem yoktu. Kuran kursu öğretmeni olmak istiyordu onda da dersleri iyi değildi. Zaten sınavları kazanamadı. Zaten lise sonda eve o kadar çok görücü geliyordu ki bıkmıştık artık. Hemen evlenmek istemiyordu ama artık o da bizde yok demekten sıkılmıştık. Eşi gıda mühendisi. Sınıf arkadaşlarından bir çoğu evlendi. Evet sanki böyle bir şey var. İHL mezunları daha çabuk evleniyorlar. Ama bence de insanlar haklı böyle düşünmekle. Diğer okullarda neler dönüyor. (02K-E).

Benim hanımım ilkokul mezunu. İsterdim onunda İHL mezunu olmasını. Biz her şeyi kulaktan dolma öğrendik. Karım ya da ben İHL mezunu olsaydık çocuklarımızı daha iyi yetiştirirdik. Kızım da en azından anne olacak hiçbir yeri kazanamasa da. (20E-K).

Herkes çocuğu için en iyisini ister. Benim 5 çocuğum var. Biri hariç hepsi İHL mezunu. Kızlarım okulu bitirdi hemen evlendi. Çok isteyenleri oldu. Bir tanesi aslında kafalı bir kızdı ama evlenmek istedi. Benim kaynımın da 3

kızı var benim kızlarla yaşıt. Onlardan ikisi hala bekar. Bu devirde edepli kız olmak zor. Bende oğlum için tabi böyle birini isterim. “İHL mezunlarının hepsi çok mu iyi?” diyeceksin. Tabi ki arada var ama yinede farklı diğer okullardan. (14K-K).

Ben imamım. Kızımda ilahiyatçı olsun diye gönderdim İHL'ne. Okumak isterse okutacağım sonuna kadar yok istemezse de evlenir. Zaten diğer okulları kazansaydı gönderirdim. Baskıcı biri değilim. İmam Hatiplilerinde süttten çıkmış ak kaşık olduğunu düşünmüyorum. Yanlışlıklar yapıldı. Bu kadar çok öğrenci alınmasaydı dikkat çekmeyecek ve insanlar da korkmayacaklardı. Ama çocuğuna din eğitimi vermek isteyen ana baba ne yapsın? (16E-K).

Bu çocuklar topluma örnek olması gereken çocuklar. Ben kızımı gönderirken böyle düşünüp gönderdim. Çocuklarına abdestsiz süt vermesin, dini bütün akıl başında nesiller yetiştirsin diye gönderdim. Hangi okulun öğrencileri kolayca üniversiteyi kazanıyor ki? Başörtüsüz okula gitsin istemedim, istemem de. (25E-K).

Anne babaların görüşmelerde vurguladığı gibi, kız öğrencilerin gönderilmesinde ahlaki kaygılar öne çıkmakla birlikte bu diğer okullara karşı kimi zaman aşırıya varan ön yargılı tutumdan da kaynaklanabilmektedir. Birkaç olumsuz örneği çoğu zaman dayanak noktası yaparak ön yargılar beslenebilmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin gönderilmesi konusunda anne babalar benzer cevaplar vermekle birlikte farklı kaygıların da söz konusu olduğu belirtilmiştir. Kız çocuklarının gönderilmesi konusundaki tutumlar genellikle maddi kaygılardan çok çocuklarının kılık kıyafet noktasında dini kurallara daha çok bu okullarda riayet edecekleri düşüncesinde ve İHL'nin diğer okullara kıyasla ahlaken daha korunaklı olduğu ve kötü alışkanlıklardan uzak olduğu yönündeki genel yargıdan kaynaklandığı düşünülmektedir. İmam Hatiplilik olgusunun kız öğrenciler arasında daha kolay gelişebildiği düşünülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere nispeten daha fazla ailenin ve sosyal çevrenin ve akran gruplarının etkisinde kalmasından kaynaklandığı sanılmaktadır. İlköğretimdeki ders başarısı göz önüne alındığında, ebeveynlerin ifadelerinden kız öğrencilerin daha başarılı olduğu

anlaşılmaktadır. İlçe merkez doğumlu ve nispeten eğitilmiş ailelere sahip kız öğrenci sayısının fazla olmasının, bu sonucu doğurduğu düşünülmektedir.

Erkek öğrencilerin büyük çoğunluğu köy doğumlu olup okulun pansiyon olanağından yararlanmaktadır. Ebeveynlerin ifadelerinden, yüksek öğrenime devam konusunda erkek öğrencilerin motivasyonlarının kız öğrencilere nispeten daha az olduğu anlaşılmaktadır. Lise mezunu olmalarının ve asgari düzeyde de olsa din eğitimi almalarının bazı anne babalar için yeterli olduğu düşünülmektedir. Kuran kursu öğretmeni ya da vaizlik gibi kadrolarda Diyanet Başkanlığı bünyesinde çalışma olanakları bulunması ve din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni olabilmeleriyle birlikte, kız öğrencilerin istihdam alanının imam olabilecek erkek öğrencilere göre daha sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kız öğrencilerin yüksek öğrenim konusunda daha istekli olduğu ebeveynlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu da ironik bir durum olarak dikkat çekmektedir. Erkek çocuklarının yüksek öğrenime devam etmesinin anne babalar için öncelikli olmasına rağmen, erkek öğrencilerin motivasyonunun ve ders başarısının daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Anne babası tarafından yüksek öğrenime devam edebileceği konusunda zayıf ümitler taşınan ve çoğunlukla da kötü alışkanlıklardan uzak durması için İHL'ne gönderilen ilçe merkezi doğumlu erkek öğrencilerin yanı sıra, babası din görevlisi olup aynı mesleğe sahip olması gayesiyle İHL'ne yönlendirilen erkek öğrencilerin de bulunduğu ifade edilebilir. Ancak ciddi bir motivasyon eksikliği öğrenci ve öğrencilerin anne babalarında gözlemlenirken, İHL'nin din adamı yetiştirme adına yüksek öğretime öğrencileri hazırlayan mesleki eğitim veren bir orta öğretim kurumu özelliğinden çok ahlaki eğitim kurumu olarak aileler tarafından algılanması konunun bir başka boyutunu gözler önüne sermektedir.

Ben de babası da kızımızın okuması için elimizden gelen her şeyi yaptık. Bundan sonrada yaparız. Ama illa okuyacak diye bir şey yok. İlerde anne olacak. Onunda çocukları olacak. Bir çocuğun ilk öğretmeni annedir. Anne eğitilmiş olursa daha iyi nesiller yetişir. Bence en önemlisi de bu. (10K-K).

Ben kızımın durumundan haberdarım. Kapasitesini biliyorum. Bugün herkes çocuğunun üniversite kazanması zorunlu gibi görüyor. Zaten kazansa da, başörtüsü problemi çözülmedikçe okuyamaz. Yani kendi okumak istemez. Mesleki yeterlilik sınavını kazanırsa Kuran kursu öğretmeni olabilir. Bakalım ne kısmet olursa. (16E-K).

Başka okulu kazanamadığı için ben oğlumu İHL'ne yazdırdım. Pek üniversite okuyacak gibi değil ama diğer okullara gidip kötü alışkanlıklar edineceğine en azından burada dinini imanını öğrenir. Burada da sigara içen çocuklar var tabi ama diğer okullardaki kadar çok değil. (17E-E).

Akrabaların çocukları hep burada okudu. Köyde kışın iş çok olmaz. Kafalı bir çocuktur M... köyde okurken ama burada dersleri çok iyi değil. Okursa imam olsun diye çok dua ediyorum. Okumazsa da artık köyde ya da burada bir işe bakacak mecburen. Benim öyle dersaneye falan verecek param yok. Çalışırsa kazanır. (06 K-E).

Anne babalar çocuklarının mesleki durumları konusunda genellikle kadercî yaklaşımlar sergilerken, çocuklarının yüksek öğrenime devam etmesini istediklerini ve bu konuda ellerinden geleni yapacaklarını ancak bunu olmazsa olmaz bir durum olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin önündeki en büyük engelin başörtüsünün yüksek öğretimde yasak olması dile getirilen başka bir iddiadır.

Aile İçi İletişimin Okul Seçimindeki Rolü

Anne babalar, çocuklarının geleceğini şekillendirecek okul seçimi ve dolayısıyla meslek seçimi konusunda çocuklarının ne derece söz hakkı olduğu ve çocuğun alınan kararlarda fikirlerinin ne derece dikkate alındığı üzerine sorulan sorularda birbirinden farklı çoğu zamanda çelişkili cevaplar vermişlerdir. Despot, baskıcı bir ebeveyn imajı çizmemeye özen gösterirken, son söz sahibinin kendilerini olduğunu söylemekten de çekinmeyen önemli sayıda ebeveyn bulunmaktadır. Anneler daha ılımlı yaklaşımlar sergilediklerini ifade ederken, babalar daha otoriter bir tavıra sahip olduklarını ifade etmekten çekinmemişlerdir.

Ne babaları ne de ben el kaldırmadım şu güne dek ama babalarından korkarlar. İmam Hatip'e yazılırken de sordu babası "Okuyacaksan yazdıracağım." dedi. Köyden arkadaşları da burada okuyorlardı. O da çok istiyordu zaten. (06K-E).

Ben despot bir adam değilim. T... ilkokuldan beri İmam Hatip'e geleceğini biliyordu. İtiraz falan etmedi. Çocuklarımın da eşimin de fikrini mutlaka alırım bir karar verirken ama tabii ki ailenin bir reisi olmalı. (21E-K.E).

Aldım karşıma konuştum. Önceden benim İHL'ne göndermek istediğimi biliyordu. Anlattım neden istediğimi. Önce biraz itiraz etti ama sonra "tamam" dedi. Çok isteseydi belki başka okula da gönderirdim. (23E-E).

Benim iki kızım var. Büyük kızım hiç itiraz etmedi ama küçük kızım itiraz etti. Ağladı önce. Onun ilkokulda dersleri çok iyiydi ama kazanamadı Anadolu lisesini. Kazansa gönderirdik. Babası cep telefonu aldı ikna etmek için. Arkadaşlarını, öğretmenlerini çok seviyor şimdi. (04K-K).

Bir çocuk reşit olana kadar söz hakkı ana babasındadır. Eğriyi doğruyu ayırt edemez kendi başına çünkü. Zorla da güzellik olmaz. Ben anlattım neden İHL'ne göndermek istediğimi. O da kabul etti. İlla ben karar veririm diye bir şey yok ama bir evde de son söz sahibi biri olmalı. Yoksa orda düzen huzur olmaz. (30E-K).

Alıntılardan da anlaşılacağı gibi, ebeveynler çok baskıcı ve otoriter bir resim çizmek istemeseler de; okul seçiminde öncelikli söz sahibinin kendilerinin olduğunu belirtmekten çekinmemişlerdir. Çocukları ve erkekler için eşleri danışılacak ve fikirleri sorulacak bireyler olarak nitelendirilse de, son sözün "evin erkeği"ne yani babaya ait olduğu düşüncesinin yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Kırsal kesimde yaşayan ebeveynler çocuklarıyla okul seçimi konusunda fikir ayrılığına düşmediklerini belirtirken kentte yaşayan ebeveynlerden birkaçı ikna etmek için uğraştıklarını ancak bir ebeveyn olarak karar verme hakkının kendilerinde olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ailesi köyde ikamet eden erkek öğrencilerin, aynı köyden gelen akranlarının çokluğu nedeniyle İHL'nin kendileri için tercih edilmesi beklentisiyle ebeveynlerin

kararlarına itiraz etmedikleri sanılmaktadır. Anneler eşleriyle birlikte karar aldıklarını ifade ederken, babalar eşlerine danıştıklarını söylemişlerdir. Bu farklılığın ataerkil aile yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

BÖLÜM V

Sonuç Ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar özetlenmiş ve öneriler dile getirilmiştir.

Sonuçlar

Çocuklarını İmam Hatip Lisesine gönderen ebeveynlerin İHL'ni tercih nedenlerinin ve İHL'nden beklentilerinin değerlendirilmesinin yapılmasını amaçlayan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1.Kırsal Kesimde yaşayan ebeveynlerin bir bölümünün İHL'nde fiziki ve sosyal koşulları çocukları için yeterli gördükleri ve çevrelerinde İHL'ne çocuklarını gönderen ailelerin de yönlendirmesiyle İHL'ni tercih ettikleri anlaşılmıştır. Ebeveynler İHL'ne yönelmelerinde, kırsal kesimde iş olanaklarının sınırlı olmasının, pansiyon olanağının ve çocuğunun İHL çatısı altında yetişmesinin etken olduğunu belirtmişlerdir. Çocuklarının yükseköğretime devam etmesini istemekle birlikte, bu istek okul seçiminde önemli bir rol oynamamakta ve çocuklarının ortaöğretimi bitirmesini ve bir lise diplomasına sahip olmasını bir fırsat olarak görme eğilimindedirler ve bu nedenle İHL'ni tercih etmişlerdir.

2.Bir grup anne baba için, İHL'nde kız öğrencilerin varlığının en önemli nedenlerinden birinin başörtüsünün diğer orta öğretim kurumlarında tamamen yasak olması ve İHL'nde meslek dersleriyle sınırlı da olsa başörtüsünün serbest olması olabileceği sonucuna varılmıştır. Kız çocukları söz konusu olduğunda; arkadaşlarının büyük bölümü de başörtülü olduğu için çocuklarının dışlanma korkusu yaşamayacağı ve başörtüsünü daha kolay kabulleneceği düşüncesiyle ve daha ahlaklı yetişecekleri gerekçesiyle İHL'ni için uygun ve güvenilir bulmaktadırlar. Bir kız öğrencinin İHL'ne devam ettiği dönemde, okul dışında da olsa başörtüsüz olmaması beklentisi anne babaların tercihlerinde rol oynayan bir diğer önemli etkidir. İyi arkadaşlar edineceği ve istemese bile

arkadaşlarından etkilenecek başını örteceği ümidi anne babalar tarafından taşınılmaktadır. Ebeveynlerin bir bölümü, kız çocuklarının İHL'nden mezun olunca daha iyi birer "anne" ve dolayısıyla daha iyi birer "eş" olacağı düşüncesiyle İHL'ni kız çocukları için tercih etmektedirler. Bazı ebeveynler, kız çocukları için İmam Hatipleri tek seçenek olarak görmektedirler. Aile geleneği olarak kız çocuklarını okula göndermeyen ebeveynler için İHL kız çocuklarının eğitim görebileceği tek ortaöğretim kurumudur.

3. Bir grup ebeveynler, hem kız hem erkek çocuklarının düz lise mezunu olmalarındansa İHL'nden mezun olmasını yeğlemektedirler. Ebeveynler, çocuklarının ilköğretimdeki ders başarısının yeterli seviyede olmadığından hareketle; onların yükseköğrenime devam edemeyeceğini düşünmektedirler ve "iyi ve ahlaklı" bireyler olmaları için İHL'ni tercih etmişlerdir. Anne baba olarak kendilerine düşen asıl vazifenin ahlaklı ve dindar bireyler yetiştirmek olduğunu ve İHL'nin bu beklentilerine uygun eğitim verdiği iddiasındadırlar. Ebeveynler, İHL'den çocuklarını ahlaklı ve edepli birer birey olarak yetiştirmesini beklerlerken, İHL'nin iddia diğer okullardan daha temiz ve güvenilir olduğunu ifade etmektedirler. İHL hakkındaki birçok soru diğer okullardan olumsuz örneklerle karşılaştırma yapılarak cevaplanmaya çalışılmıştır. Bu tutum, İHL'nin savunulması gereken bir olgu olarak algılandığını göstermektedir. Ebeveynler, Fen lisesi, Anadolu lisesi gibi tercihli okullar dışındaki genel liseleri güvenilir ve uygun bulmadıklarını ve çeşitli kötü alışkanlıkların bu okullarda yaygın olduğu önyargısına sahiptirler. Mevcut toplum yapısının çok bozulduğunu ve İHL'nin toplumsal bozulmayı kısmen de olsa engellediğini düşünmektedirler. Ebeveynlerin çoğunluğu, çocuklarının Katsayı uygulaması nedeniyle mağdur edildiğini ve devletin İHL'nde öğrenim gören çocuklarına sahip çıkmadığını dile getirmişlerdir.

4. Bazı ebeveynler, İHL'ni siyasal görüşüne ve muhafazakar duruşuna yakın olduğu düşüncesiyle tercih etmektedirler. Siyasal parti ismi vermemelerine ve herhangi bir dini gruptan bahsetmekten kaçınmakla birlikte; İmam Hatip olgusu etrafında siyasal partilerin duruşlarını eleştirmişler ve İmam Hatiplere sahip çıkanlara sahip çıkacakları yönünde ifadeler kullanmışlardır. Ebeveynlerin bir bölümü, İHL'nin kapatılmasını istemediği için sadakat

duygusuyla hareket etmişlerdir ve bu okulların kapatılmasının toplum adına bir yıkım olacağını ifade etmişlerdir. Bir grup ebeveyn, İmam Hatipli olmanın çocuklarına ekstra sorumluluk yüklediğini iddiasındadırlar. İHL'nden kendi ifadeleriyle "hırsız, terörist, hortumcu" gibi bireylerin asla yetişmeyeceğini düşüncesine sahiptirler. Bazı ebeveynler, İmam Hatiplerin 1997 öncesi yıllarına döndürülmesi gerektiğini, bunun toplumun ahlaki yapısı açısından gerekli olduğunu, öğrenci yığılmasının önüne sınavla öğrenci alınmasıyla ve kontenjanların daraltılmasıyla geçilebileceğini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çoğunluğu, siyasi iktidarların İHL'ni oy toplamak için kullanabildiğini ve önceki dönemlerde bir iktidar partisi genel başkanının "imam hatipler arka bahçemiz" cümlesinin ardından giderek belirginleşen bir şekilde siyasi bir misyon atfedilmeye başladığını ve bu durumdan rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir.

5.Ebeveynlerin bir bölümü, çevrenin yönlendirmesiyle ve kimi zaman da büyük ebeveynlerin istemesiyle çocukları için İHL'yi tercih etmektedirler. Babası yurt dışında çalışan öğrencilerde bu duruma daha sık rastlanmıştır. Ebeveynler, çocuklarının din eğitim alması ve din görevlisi olması için İHL'ne yönlendirmektedirler. Din görevlisi olan ebeveynler, çocuklarının da kendileri gibi din görevlisi olması amacıyla İHL'ni tercih etmişlerdir. Mesleklerini çok sevdiklerini ve çocuklarının da aynı mesleğe sahip olmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

6.Az sayıda ebeveyn, çocuklarının İmam Hatipli olması nedeniyle okul dışında dışlanması korkusunu taşımaktadırlar ancak İmam Hatipli olmanın bu yönüyle de çocukları için gurur vesilesi olduğunu düşünmektedirler. Ebeveynler, İmam Hatiplilik diye bir alt kimliğin olduğunu ancak bu olgunun geçmiş yıllarda daha belirgin hissedildiğini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çoğunluğu için İmam Hatiplerin seçilmesinde, çocuğun ileride sahip olacağı mesleğe dair kaygının geri planda rol aldığı almaktadırlar. Mülakat yapılan ebeveynlerin büyük bölümü için öncelik çocuklarının imam veya hatip olması değildir. Bu okullara olan talep, ailelerin sağlıklı ve derinlemesine bir dini eğitim aldırma kaygısından kaynaklanmaktadır. Çocuğunun ilgi ve yeteneğinin bu yönde olmasından dolayı İHL'ni seçtiğini belirten ebeveyn

sayısı yalnızca birdir. Bu konuda çocuğuyla dikkate değer oranda çatışma yaşadığını belirten ebeveyne de aynı şekilde rastlanmamıştır. İmam Hatiplilik olgusunun ve bir gruba dahil olma duygusunun çocukların İHL'yi kabullenmesinde bŸyŸk bir rol oynadığı ebeveynlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

7. Çoğu ebeveyn, çocuklarının mesleğiyle ilgili kaderci yaklaşımlar sergilemiş ve "Kısmetinde ne varsa o olur." şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Ebeveynler, okul seçimi yaparken çocuklarının ders başarisını dikkate aldıklarını belirtmişler ve dŸz lise tabir edilen ortaoğretim kurumundan mezun olup yŸksekođretime devam edememesindense aynı şekilde kazanamayıp İHL mezunu olmasının daha iyi olacağı dŸřŸncesiyle hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Ders başarısı yŸnŸyle zayıf oğrencilerin bugŸn ağrılıkla İHL'yi seçmelerinde anne babaların çocuğun yetiştirilmesinde sahip oldukları sorumluluğu bu yŸnŸyle İHL ile paylaşma hatta devretme yoluna gittikleri dŸřŸnŸlmektedir.

Ŗneriler

1. Meslek eğitimi, din oğretimi ve yŸksekođretim gibi konularla ilgili sorunlar bir an Ŗnce ilgili kurumlar tarafından masaya yatırılmalı, meslek liselerinin tamamını da içine alan kapsamlı bir çalışmaya başlanmalıdır. Ne olmak istediğini bilemeyen çoğu zaman lise mezunu statŸsŸyle oğrenim hayatına veda eden imam hatip lisesi mezunlarının toplumun nitelikli din adamı ihtiyaına ne derece cevap verebildiğinin Ÿzerinde durulmalı ve tartışılmalıdır.

2.Ŗrencilerinin İHL'nden beklentileri Ÿzerine bir araştırma yapılmalı ve ebeveynlerle çocuklarının beklenti ve istekleri karşılaştırılmalıdır.

3.İHL'nin bileşenleri olarak bu okullarda gŖrev yapan oğretmen ve yŸneticilerin aynı konuya ilişkin olarak yaklaşım ve tutumları araştırılarak konuya bŸtŸncŸl bir bakış açısı oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adivar, A. (1982). **Osmanlı Türklerinde İlim**. İstanbul:Remzi Kitabevi.
- Akgün, B. (2002). **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akşin, S. (1998). **Türkiye’nin Yakın Tarihi**. Ankara:İmaj Yayıncılık.
- Akşit, B. (2004). **Türkiye’nin Modernleşmesi Bağlamında İmam Hatip Liseleri**. Ankara: İletişim Yayınları
- Akyüz, Y. (1999) **Türk Eğitim Sistemi**. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Altıkulac, T. (1981) **Türkiye’de Din Eğitimi Semineri**. Atatürk’ün 100.Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Seminerinde sunuldu, Ankara.
- Altunsaray, M.(2000) **İmam Hatip Liseleri Talebi (İstemi) Etkileyen Etmenler (Ankara ili Örneği)** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, H. (1992). **Epistemik Cemaat, Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi**. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Aslantürk, Z.(2000) **Kur’an Kurslarının Fiziki Mekan ve Yapılanma Problemleri, Kur’an Kurslarında Eğitim ve Öğretim ve Verimlilik**. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Atay, H.(1981) Medreselerin Gerilemesi. **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Atatürk’un 100. Doğum Yılına Armağan, Cilt (XXIV)**. 15-57.
- Atay, H. (1996) Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve İslam’da Eğitim. **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. Cilt. (12)**. 493-502.
- Ay, M. E. (1992) Öğrenci Gözüyle Yaygın Din Eğitimi ve Öğretimi Kurumları. **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. (4)**. 259- 269.
- Aydın, M. S. (2001) **Avrupa Birliği ve Din Eğitimi**. Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu. S. Cebeci.(Editör). İstanbul: Değişim Yayınları. 3-15.
- Aydın, M. (1995). **Kültür Hayatımızda İmam-Hatip Liseleri, 43. Yılında**

İmam-Hatip Liseleri. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Aydın, M. (2002). **Siyasetin Sosyolojisi.** İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

Ayhan, H. (1999) **Türkiye’de Din Eğitimi (1920-1998).** İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Ayhan, H. (2002). **Anayasa’nın 24. Maddesi Işığında Din Eğitiminde Yeni Arayışlar.** Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu. S. Cebeci. (Editör) İstanbul: Değişim Yayınları. 101-109.108

Ayhan, H. (1995) İmam Cumhuriyet Döneminde Kur’an Kursları. **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Cilt. (6).** 181-187.

Baltacı, C. (2000). **Türk Eğitim Sisteminde Kur’an Kurslarının Yeri, Kur’an Kurslarında Eğitim ve Öğretim ve Verimlilik.** İstanbul: Ensar Neşriyat.

Baltacı, C. (1999). **Hatip Liselerinin Eğitim-Öğretim Sistemi ve Bu Liselerin Mevcut Sorunları, 43. Yılında İmam-Hatip Liseleri.** İstanbul: Ensar Neşriyat.

Baloğlu, Z. (1990) **Türkiye’de Eğitim Sorunları ve Değişim.** TUSİAD.

Bila, F. (29 Mayıs 2004) Sezer’in Vetosu. **Milliyet.**

Bilgin, B. (2001). **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi.** Ankara: Gün Yayıncılık.

Bilgin, B. (1999). Örgün Din Eğitimi’nde Yeni İhtiyaçlar Ve Yönelişler. **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi. Cilt. (6).** .186-201.

Bilgin, B. (1981) Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri. **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Atatürk’ün 100. Doğum Yılına Armağan. Cilt. (XXIV).** 469-485.

Bolay, S. H., Türköne, M. (1996) **Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif.** Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Bozan, İ. (2007) **Devlet ile Toplum Arasında, Bir Okul: İmam Hatip Liseleri, Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı.** İstanbul: TESEV Yayınları.

Bülbül, A.S. (1992). **Türkiye’de Kadın Nüfusunun Eğitim Durumu**. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye’de Kadın Eğitimi Birinci Uluslararası Konseyi Bildiriler. Ankara: İmece Yayıncılık Ltd.

Cebeci, S. (2004) Din Eğitiminde Medreseden Mektebe, Mektepten Nereye? **S.Ü İ.F Dergisi. Cilt. (10)**. 197-201.

Cebeci, S. (2003) **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi**
Ankara:Akçağ Yayınları.

Cebeci, S. İHL’nden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri. **MEB Din Öğretimi Dergisi. Cilt. (32)**. 56-65.

Coşkun, M. K. (1999). **Comparative Study of Schools in Turkey, Example of Imam-Hatip Schools**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çakır, R. (2002). **Ayet ve Slogan Türkiye’de İslami Oluşumlar**. İstanbul: Metis Yayınları.

Bozan, İ., Çakır, R., Talu, B. (2004). **İmam-Hatip Liseleri: Efsaneler ve Gerçekler**. İstanbul: TESEV Yayınları.

Calmuk, F. (2004). **Kod Adı İHL**. Ankara: Merdiven Yayınları.

Dağ, M. (1981). **Türkiye’de Din Eğitiminin Bazı Sorunları**.
Ankara: Gelişim Matbaası.

Din Bilgisi Dershaneleri. (11 Temmuz1947). **Selamet Mecmuası**, s.8.

MEB. (1961).Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Raporu. Ankara:MEB Basımevi.

Dinçer, A. (Ekim 2003). Siyasal İslam, Din Eğitimi Ve İmam Hatipler Gerçeği.
Web:www.egitimsen.org.tr/bilgibelge/13ekim2003_imamhatip.html
adresinden 25 Eylül 2007’de alınmıştır.

Dincer, N. (1974). **1913’ten Bugüne İmam-Hatip Okulları Meselesi**.
İstanbul: Yağmur Yayınları.

Döğen, H.(1992). **Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve İmam ve Hatip Mektepleri**.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Danıştay 11. Daire'sinin 14.12.1976 tarih ve 1976/4374 sayılı kararı.

D.P.T. (1973). **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1973-1977)**. Ankara.

D.P.T. (1979). **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1983)**. Ankara.

Er, İ. (2005). **İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim**. İstanbul: Dem Yayınları.

Ergin, O. (1977). **Türk Maarif Tarihi**. İstanbul: Eser Matbaası.

Gökçatı, M. A. (2005). **Türkiye'de Din Eğitimi ve İmam Hatipler**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gök, F. (1993). **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**. İstanbul:İletişim Yayınları.

Göle, N. (1992). **Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme**. İstanbul: Metis Yayınları.

Güçlü, A. (13. 06. 2003). **Doktoralı İmamlar Geliyor! Milliyet**.

Güçlü, A. (08.05.2004). **İmam-Hatiplere Siyaset Girmiştir. Milliyet**.

Gündem, M. (02.05.2004). **İmam Hatiplerin Dünü Bugünü Yarını – 1. Milliyet**.

Gündem, M. (04.05.2004). **İmam Hatiplerin Dünü Bugünü Yarını – 2. Milliyet**.

Gündem, M. (05.05.2004). **İmam Hatiplerin Dünü Bugünü Yarını – 3. Milliyet**.

Gündem, M. (06.05.2004). **İmam Hatiplerin Dünü Bugünü Yarını – 4. Milliyet**.

Gündüz, T. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998). **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 7. 543-557**.

Hayit, H. (1991). İHL'nin Dünü ve Bugünü. **Din Öğretimi Dergisi, C. 31. 6-22.111**.

Hökelekli, H. (1986). Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma). **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.(1). 35-55.

İbrahim Öktem'in demeci. (16 Ekim 1963). **Yeni Sabah Gazetesi**.

İFAV(1997) **Genel Eğitim İçinde Din Eğitimi ve Öğretimi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Kahraman, H. B. (7.07.2005). **İmam-Hatip Liseleri Aldatmacası**. Radikal.

Kara, İ. (2005). **İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim**. İstanbul:Dem Yayınları.

Karpat, K. (2004). **İslam'ın Siyasallaşması**. (Çev. Y. Şiar). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kavaklı, A. E. (2002). **Karma Eğitim**. İstanbul: Nesil Yayınları.

Keyman, F. (2003). Türkiye'de Laiklik Sorununu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, Demokratikleşme. **Doğu-Batı**. (S).23. 113-131.

KOÇYILMAZ, Y.(2000), **Türkiye'deki Köyde Yaşayan Kız Çocuklarını Temel Eğitim Sorunları, İç Anadolu Bölgesi**.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Korucu, B. (11 Mart 2008). **İyi ki İmam Hatipli Değilim**. Zaman.

Mardin, Ş. (2000). **Din ve İdeoloji**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mardin, Ş. (1993). **Türkiye'de Din ve Siyaset (Makaleler / 3)**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mert, N. (1998). **İslam ve Demokrasi Bir Kurt Masalı**. İstanbul: İz Yayıncılık.

Mert, H. (1981). **Yaygın Eğitimde Din Eğitimi**. Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1.Din Eğitimi Semineri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları 1. Ankara: Gelişim Matbaası.

Mete, Ö. L. (10.05.2004). İmam Hatipler, Kızlar ve Atatürk. Sabah.

Nal, S. (2005). Demokrat Parti'nin 1950-54 Donemi Din Siyaseti. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C. (60). 137-173.

Oğuz, O., Oktay, A., Ayhan, H. (2001) **21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**. İstanbul:Serdar Yayıncılık

- Öcal, M. (1994). **İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları**. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Öcal, M. (1999). Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri. **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, C.(6)**. 201-255.
- Özbek, Abdullah. (1999). Din Eğitiminin Problemleri. **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, C. (6)**. s.113-131.
- Özcan, E. (2004). **İmam Hatip Liseleri ve İdeolojik Yaklaşımlar**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Reed, H. A. (1991). **Türkiye'nin Yeni İmam-Hatip Okulları, Osmanlı Devleti ve İslamiyet**. (Çev. H. Yavuz). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sarıbay, A. Y. (1985). **Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası "MSP Örnek Olayı"**. İstanbul:Alan Yayıncılık.
- Şişman, A. (2005). **İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim**. İstanbul: Dem Yayınları.
- Şişman, A. (5.7.2004). **İHL Sorunu Nasıl Çözülür?** Yeni Şafak. .
- Tanyol, C. (1994). **Laiklik Ve İrtica**. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Şimşek, Ali. (1999) **Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılanması**.İstanbul:Tüsiad Yayınları.
- Tevfik ileri'nin demeci. (3.1.1951). **Cumhuriyet**
- Tosun, C. (2002) **Din Eğitimi Bilimine Giriş**. Ankara: PagemA Yay.
- Tunaya, T. Z. (2003). İslamcılık Akımı. İstanbul:Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türköne, M. (1996). Siyasi Bir Sorun Olarak Din Eğitimi. **Yeni Türkiye, C.(7)**. 315-326.
- Türköne, M. (1992). Siyasetin Eskimeyen Kilidi Laiklik. **Türkiye Günlüğü , C.(21)**. 10-15.
- Türkmen, E. (1998). **İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ünsür, A. (2005). **Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri**.İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Yapıcı, M. (2003). **Üniversite ve Toplum Dergisi, Cilt. (3)**.

Yavuzer, H. (1993). **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Ekler

EK 1. Ebeveyn Görüşme Formu

Giriş

Ailelerin İmam Hatip Lisesini tercih etme nedenleri ve İmam Hatip Liselerinden beklentileri ile ilgili bir araştırma yapıyorum. Çeşitli tartışmaların içinde kimi zaman yer alan İHL ile ilgili anne babalar olarak sizin düşüncelerinizin ve tutumunuzun anlaşılması ve duyurulması açısından araştırmanın yararlı olacağını düşünüyorum. İzin verirseniz görüşmeyi sesli olarak kaydetmek istiyorum. Böylece hem zaman kaybını önleyebilecek, hem de sorulara vereceğiniz yanıtları ayrıntılı değerlendirme fırsatına sahip olacağım. Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacak ve kişisel bilgileriniz kesinlikle gizli tutulacaktır.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Demografik Özellikler

Cinsiyet:

Yaş:

Doğum Yeri(Köy/ilçe/il)

Öğrenim Durumu:

Meslek:

Gelir Durumu:

Çocuk Sayısı:

Sorular

1. Kendinizi nasıl tanımlayabilirsiniz?
2. Çocuklarınız hangi okullarda eğitim görmektedir? Çocuğunuz için neden İHL'ni tercih ettiniz? İHL'ne göndermeseydiniz nereye gönderirdiniz?
3. Çocuğunuzun eğitimi ve öğretimi hakkında beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz İHL'nde karşılanıyor mu? Çocuğunuzun kız/erkek olmasının okul seçiminde payı var mı?
4. Çocuğunuzun İlköğretimdeki ders başarısı nasıldı? İlköğretimdeki başarısının ya da başarısızlığının İHL'ni seçmenizde payı var mı?

5. İHL'ni tercih ederken çocuğunuzla konuştu mu? İHL'ne gönderme kararı alınmasında kim etkin rol oynadı?
6. Mesleğinizin ya da sizin lise eğitiminizin bu seçimde rolü var mı?
7. İmam Hatip Liselerini diğer liselere göre farklı görüyor musunuz? İmam Hatiplilik diye bir olguya inanıyor musunuz? Bu sizce ayrıcalıklı bir durum mu?
8. Çocuğunuzun üniversiteye devam etmesini ister misiniz? Çocuğunuzun hangi işi yapmasını tercih ederdiniz?
9. Çocuğunuz başörtülü mü? Başörtüsünün seçiminizde bir etkisi var mı?
10. İHL'nin çocuğunuzun ilerde kuracağı yaşama ne gibi katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz?
11. Çocuğunuzun derslerini takip ediyor musunuz? Notları ve dersleri hakkında bilgi sahibi misiniz? Hangi sıklıkla okula çocuğunuzun ders durumunu öğrenmeye gidiyorsunuz? Veli toplantılarına düzenli katılıyor musunuz? Çocuğunuzun sınıfını, gördüğü dersleri, okulun giriş çıkış saatlerini biliyor musunuz?
12. İHL'nin sizce en temel sorunları nelerdir? Katsayı konusunda ne düşünüyorsunuz? İHL'nin genel sorunlarının çözümüyle ilgili beklentileriniz var mı?
13. Çocuğunuz pansiyon olanağından faydalanıyor mu? Bu olanağın seçiminizdeki etkisi var mı? Çocuğunuz her hangi bir dernekten yada vakıftan İmam Hatipli olduğu için burs alıyor mu?

EK 2

- 01=Kadın, Ev Hanımı, 34, Kız öğrenci Velisi.
02= Kadın, Ev hanımı, 51, Erkek Öğrenci Velisi.
03= Kadın, Ev hanımı, 46 Erkek Öğrenci Velisi.
04=, Kadın, Ev Hanımı, 44, Kız öğrenci Velisi.
05= Kadın, Ev Hanımı, 35 Kız Öğrenci Velisi.
06= Kadın, Ev Hanımı, 39 Erkek Öğrenci Velisi.
07= Kadın, Ev Hanımı, 37. Kız öğrenci Velisi.
08= Kadın, Ev Hanımı, 55 Erkek Öğrenci Velisi.
09= Kadın, Ev Hanımı, 37. Kız Öğrenci Velisi.
10= Kadın, Ev Hanımı, 38. Kız Öğrenci Velisi.
11= Kadın, Ev Hanımı, 36. Erkek Öğrenci Velisi.
12= Kadın, Ev Hanımı, 40. Erkek Öğrenci Velisi.
13= Kadın, Ev Hanımı, 43. Kız Öğrenci Velisi.
14= Kadın, 45, Ev Hanımı. Kız Öğrenci Velisi.
15= Erkek, , Çiftçi, 55. Erkek Öğrenci Velisi.
16=Erkek, İmam, 36. Kız öğrenci Velisi.
17= Erkek, İmam, 42. Erkek Öğrenci Velisi.
18=Erkek, Kamu Görevlisi, 47 Kız Öğrenci Velisi.
19=Erkek, Çiftçi 55 Erkek Öğrenci Velisi.
20= Erkek, , İşçi, 38. Kız Öğrenci Velisi.
21=Erkek, Esnaf, 43. Kız ve Erkek Öğrenci Velisi.
22=Erkek, Çiftçi, 37. Kız öğrenci Velisi.
23 =Erkek, İmam, 44. Erkek Öğrenci Velisi.
24=Erkek, öğretmen, 50. Erkek öğrenci Velisi.
25=Erkek, Esnaf 44. Kız öğrenci Velisi.
26=Erkek, Kamu Görevlisi, 44. Kız Öğrenci Velisi.
27=Erkek, çiftçi, 60. Erkek öğrenci Velisi.
28=Erkek, Serbest Meslek, 52. Erkek Öğrenci Velisi.
29=Erkek, Kamu Görevlisi, 49. Kız Öğrenci Velisi.
30=Erkek, İmam, 44. Kız Öğrenci Velisi.